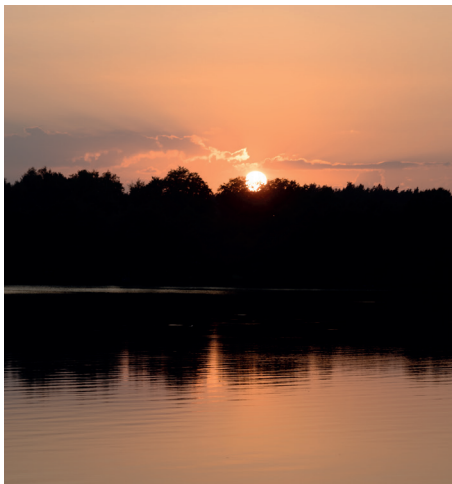

STECINA

Redakcjô:

Dariusz Majkòwsczi

Jãzëkòwò kòrekta:

Eùgeniusz Prëczkòwsczi

Kòntakt:

*Sz. Straganiarskò 20-23
80-232 Gduńsk*

Wëdòwca:

*Òglowi Zarząd Kaszëbskò-Pòmòrszczégò
Zrzeszeniégò*

Redakcjô zastrzégò so prawò
do skrócënkù i òbròbianiégò
nadesłónëch tekstów

Wëdanié ùdëtkòwioné bez Minystra
Bënowëch Spròw i Administracje

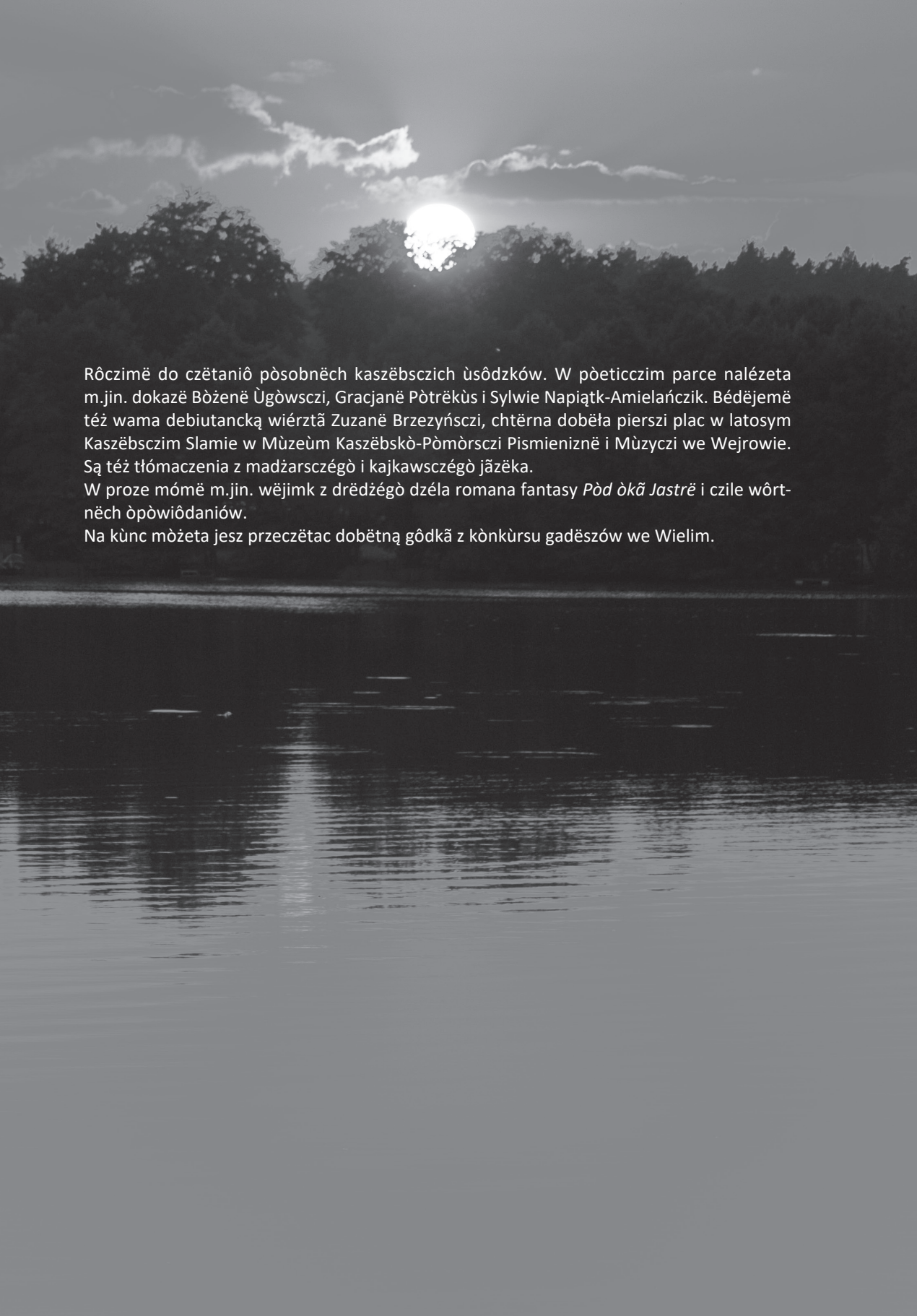

Ministerstwo
Spraw Wewnëtrznych
i Administracjì

Spisënk zamkłoscë

- 1. Wstãp**
- 2. Wiërtë**
Bòżena Ùgòwskò
- 6. Wiërtë**
Sylwiò Napiątk-Amielańczik
- 11. Las**
Gracjana Pòtrëkùs
- 12. (Nie)znóny z miona i z nôzwëska**
Klebbów Matis
- 13. Jãzëczì**
Dragica Reinholz
- 14. Wiërtë Jánosa Aranyego**
skasz. Adóm Lubòcczi
- 19. Larwë**
Zuzana Brzezyńskò
- 20. Na Jastrowim**
Dark Majkòwsczi
- 25. Òswiòdczënë**
Mateùsz Szuba
- 26. Wek zgòdë**
Justina Pranszke
- 28. Ni mògã sã dozdac**
Justina Pranszke
- 30. Kaszëbsczé szmaczci.**
Pòwiòstczì dlò dzecy
Aleksandra Majkòwskò
- 35. Ò starkach**
Aleksandra Dzãcelskò-Jasnoch

Darmòk dodòwk do miesãcznika
„Pòmëraniò”
(wëchòdò co trzë miesãce)

Rôczimě do czëtaniô pòsobnëch kaszëbsczich ùsôdzków. W pòeticczim parce nalézeta m.jin. dokazë Bòženë Ùgòwsczi, Gracjanë Pòtrëkùs i Sylwie Napiątk-Amielańczik. Bédëjemë téż wama debutancką wiérztã Zuzanë Brzezyńsczi, chtërna dobëła pierszi plac w latosym Kaszëbsczim Slamie w Mùzeùm Kaszëbskò-Pòmòrszczi Pismieniznë i Mùzyczi we Wejrowie. Sã téż tłómaczenia z madzarsczégò i kajkawsczégò jãzëka.

W proze mómë m.jin. wëjimk z drëdzégò dzëła romana fantasy *Pòd òkã Jastrë* i czile wòrt-
nëch òpòwiôdaniów.

Na kùnc mòżeta jész przeczëtac dobëtną gòdkã z kònkùrsu gadëszów we Wielim.

Bòżena Ùgòwskò

Wiérztë

Cova da Iria (Fatima)

Zadzywiô nen môłi plachc na zberkù Eùropë
Dze niebò sã z zemiã spòtikało
W kòronie dãbù

Jo, zagłëszëc chcelë niebiańszcë przesłanié
Nawet dynamitã znikwic
Nierozëmny mądrzelë

Cëż procëm Niepòkalany chtërny kòrónka òràżã
I krëjamnotë òbjawioné
Pastersczim dzòtkóm

Jich szczerò i prostò wiara w słowa Piãkny Pani
Wcyg rozlëwò nòdzejã dlò swiata
Z Dolëznë Miru

Zawczora... wczora... dzys...

Daleczną jesz nié dôwno sã zdała
Kògòs pùstò jizba, pùstò noc
Le z nórtów dochòdòt
Pòmión niezrozmiàłi
Srèbrniejemë... òdchòdómë...

Wiele to razy sã rozgrzòc nie dałë
Stëgnącë skarnie, włosë, rãce
Szept zawisł na lëpach zsëniatëch
Pòmalinkù, cëszkò
Srèbrniejemë... òdchòdómë...

Jesz sã trzepòce serce, sygnąc chce gwizd
Mani mësłë chłòscący jich blòsk
Rozniécò spòpielatì òdżin
Kò wié – coròz chùdzy
Srèbrniejemë... òdchòdómë...

***

Na szczescô môl teskné wezdrzenié
Nawet w dzén słuńcã mieniący
Pòwrozã zacyskô mësła
Gwësno ju tuwò nie wrócã

Kamã cãzi lédzy żegnanié
Co sercã szerok òtemkłim
I mësłã cęchã serdeczną
Stegnë nasze wëscelëlë

A jednak nót je nóm òdchòdzëc
Wszëstkò slòdë zaòstawic
Le tej prowadzëwie sã pòznò
Jak wiele òni wcyg znaczą

***

Cěž pò nas òstónie...
Kòszlawé bótë, zarosté stegnë
Łza zasëszonô na rzãsach nôblëższich
Òdjimk pòblakłi na dnie szuflôdë
Wspòmink w dzén zadëszny
Czej chto mòcni kòchô
I krziżik na grobie
Chtëren zakùnczi
Piesniã žëcô
Wiedno niedospiewóną

Przëpòwiesc ò zemi

Pùsté pòla òbsejã zòrnama miłotë
Òplecã wińcã serdecznotë
Niech kłosã sã złotim pòkłóniã
Ùbëtkù spragli zemi
I chòc mòże z nich chleba
Za małò dô sercóm zgłodniałim
Niech jednak wrócã nôdzëjã
Že dobro dzeloné rozmnożisz

Sylwiô Napiątk-Amielańczik

Wiértë

Brwie

Môsz taczé wërazné, widzałé brwie
są dłudżé, sklëniącë i rozwietwioné
idealno pasëją do wezdrzeniô twòjich òczów
ò rzôdczych szaro-jantarowëch tãcznicach
zdrzącë na ne dwa łëczy czôrnëch włosësków
jak na môté dzejanié kùńsztu nôtëre
wiedno
wiedno
wiedno
trôfiô mie strzëła Amòra
ùderziwô we mie i ters leżącã na zapëzglony akrilama leżownicë
òddichającã atmòsferã pòjużny wòlnotë i wiãtë
jem za mòdelkã w twòji malarszi warkòwnie
przed chwilã przez òtemktë òkno do jeji bëna
weszłë dwie nieròczoné prãdżi
sadłë dzyrskò na trzënożnikù
zatòrczëlë sã wigòdno ò stojący na nim môj nadzi mòdel
dotikają gò òstrim widã
są rozprzeniosłé aktã pòchnącym jesz swiëżima farwama
jes skùńcił malowac piãc minut temù
malowizna ùdrëgniła ce
të jest całi szlap
sòdòsz kòl mie z pãzlã włożonym za ùchã
jidze dozdrzec kropczì farwë przëlepioné do włosëczków brëwi i do czòrny
czëprëneczczì zakriwający łësënã
sedzymë mët w môłczenim zazdrzóny na malënk òkrëti mańtlã zadowòleniô
pùrgają pò nim dzëlëczy kùrzu
płënie kaskada papùgòwégò czirkaniô, gwizdaniô i spiëwù
naja papùga Kòra òblokłô w snòzi ptòszën garnitur
gòdò ròd do naju ji wiërszëczy
czëpierzi piórka i nôgle nie je wiedzec dlòcze

wëszusnãta głosno z klótczi
sôdô tobie na remiã i przez sztót warô w bezrëchù
pòtemù dzëbã mòckò skùbie i rwie wietewczy brëwi
jes jaż krziknął i letëchno nerwòwim zrëchã jes szciznął Kòrà w lëft
ùrażonô warcô nazôd wrzeszczącë
trzôs sk jak na jôrmarkù
ptôs zëszcze krzikô i drze sã
najëzoné brwie ùstawioné przez papùgã wòtajã ò retënk
pòspiéwóm z pòmòcã
kùnôszkama pôlców òstróžno
smùkóm gãstwie brëwi
smùkóm, smùkóm, smùkóm
baro òstróžno bë nie bòłało
ùsuwóm z jejich malinëszczich witków zaòstałoscë farbë
malinkã szczoteczka mëjã, czoszã ne kãpczi włosków
smarëjã balsamã
të jes przeschczestlëwi
zmôg, naprãżenié znerwòwanié ùcëkają précz z cała
bledną pòd wiôldzim glokã jizbòwi jasnotë
smùkóm, smùkóm ùrodlëwé brwie
relaksëjesz sã, to dôwô sã wanożëc
twòje czëcé sã jidze do lepszégò
miãszënnë lëpë rozwijają sã w ùsmiëchù
pòzérómë na se
twòje rzãsë drevùszkòwato tańcëją
òczkama na se mërgómë
òczków òddostac òd se ni mòzemë
nienajadłim wezdrokã łaszczisz sã do mòjich lëpów
flirtëjesz z nima
ùpòminôsz sã ò wicy
wòniô pragnącza chceniô
zalécënë chachòtajã grajnoscã

wędostają bűten ùspioné zachcéwné legòtcsi skrèté za zakriwkã pòrządnoścë
ni mòżna nad nima zapanowac
magiò flirtu dziejò
kùszkóm lewą i prawã brëwiã
mòkrawé òd kùszkaniò są jesz piãkniészé
śmieją sã łiskã ë czëstosçã
klapiã midzë sobã w jejich jãzëkù
sã snòżëchné
lewò kùszkónò wstec rëzëje do górë
zmieniwiò sã tedë szëk twarzë
to dzëwòsc, ni mògã sã na niã nazdrzec
z rësznòtë i ùložënkù brwie rozmiejã przeczëtac
czë twòje serce krëwawi czë sã redëje
òsamãtóny pieszczënim brëwiowi gãstwë
ród òdpliwòsz zdrokã
jãzëkã òblizëjesz sërë lëpë spragłé mòjich
bë zmadzi mòglë lepi czëc maklã
czej w damiãcym dogòdanim
naje lëpë nawlékają miòtny dialog
mòcnym scësnienim rãczy zasztëkiwóm twòjã pajã
bierzã ciebie w cëdownã wanogã łączbë ze sobã
mekçacë
w czim sedzy krëjamnota òchlënowi nòtërë twòjich brëwi.

Teater zymkù

Pôra dzewëch gäsów lecy niskò nad zemiã
głosnym gãganim pòzdrôwiò
kwitnãcé drzewa a krze
bruné swiëzo zaòroné pòla
pażãce żòtté òd mlëczów ë biòté òd marzëbiònków
pòzdrôwiò naju
dlò chtërnëch czas stanãt òb chwilã
wcygnãt w nowi swiat fùl rozmajitëch malënków zymkù
co wòniò jak wiòlgò kruta kwiatów.
Òbzëranie teatru zymkù z terasë dodomù w Tuskach
to je naja zbiërnò ùcecha
Òbòje sedzime w jednym kraszle biedermeier
òbcygniãtim sztofã z mòtiwã rózów
jò na twòjich kòlanach zamkùò intymnym ùscësnienim
lilewé wietwie tamariszkù przedzërajã sã
midzë stołpama balustradë
kòlibóné dmùchanim wiatru ò pòchniãczce besu
smùkajã letëchno pò òdkrëtëch szëjach ë brzëchach
jakbë chtos skłòdòł na nich pierszë niedowinné kùszi
no mùjkanié dzaòł na cała
prëbòcziwómë so mòl dze naje lëpë pòtkalë sã
czej prawimë ò tim zmadzi rozbùdzajã sã
òczë łiszczą a pòkazëjã redotã
płënącã ze szmakaniò pësznotë žëcò
smiejemë sã wiesoło
të barzi trzepòtno
jò zwãczno
smiëch wëmiòtò z głów smùtné wspòminci
jaczë rozsëpùjã sã jak dmùchawce
mómë w sercach mòj
cëszimë sã swòjim towarzëstwã ë zymkã.
Żòtté rapsë czosóné pòlcama majewégò wiatru
mòrlã sã delikatno w lëfca
jak małò gardinka rzãsów wkòł mòjich òczów
czedë
të z ùsmienim na twarzë
statatną szczotkã pò mòji starce
czeparzisz mòje dłudzë, jasné klatë
sygajãcë jaż do pãpka
ë jesz kãsk niži.
Skrëszonò, mòjã rãkã przëkriwóm twòjã rãkã.
Kropelczy deszczu còrnioné skrzidłama mòtilów

przęcyskają sã do zelonëch lëstów ògardowi wierzbë
cobë nie ùpadnąc na trôwã
fiszczą sã
jak mòje gòté nodzi a remiona
pò nakładzenim na jich skórã
a rozmazanim pieszczëwima zrëchama twòjich rãków
krémù z filtrã z numrã piãcdzesãt.
Wiëm, masowanim niechtërnëch partów mòjégò cała
wëpòwiòdòsz mie swòjã miłotã.
Trzë tëlpe grzóné zymkowim ceptã
roscą w mòdri plëce niezabòtków
chwôtają pierszé parmienie słuńca
wënòszają sã a òtmikają farwné czelichë
jistno jak jò
mòje lëpë
z łakòtkã dotikającé twòjã òblubionã skarniã.
Szczescé tedë szëmi we mie
jak bąbeluszczi w òranżadze
zarò pò òtemknienim
szklany bùdlë ò kròse miodu
òbjimò naju razã z zymkã
zmieniwiò naje lãklëwé, niesmiałé, płoché serca w sedlëszcze ògnia
jaczégò naranczowé płomë
liżą naju dołożnotã.
Mómë czëté jegò szmakã.

Gracjana Pòtrèkùs

Las

W òczach mia las niepòjāti
Pòd piątama mitczy mech
ë stòré gnòtë
Szczescé tak mitczé
jak ta ceplëchny wiater
skùlëto sã w ji sercu
Bëto malinczé
jak ta òstatnò
latosò jagòda
le sygło gò tëlì
żebë bëc doma

Klebbów Matis

(Nie)znóny z miona i z nôzwëska

Chcą pisac mòje zëcé
złotima lëtrama
w mòdrim jaspisu
widny przinódnoscë
a jô?
A jô rzeszã piątk z pòniedzôtkã
żebë scygnąc czas
na jaczi zbiegło mie
taszowi mòżlëwòscë
bo wej, za co
Móm namkłé na swiat
z jegò wëniosłim
na wóltôrze zawzëraniégò w se
scenarnikã tłëczbë
szpórëjã dëtk
żdżã za dochlebim
i jak dzeckò
no z dôwnëch lat
ceszã sã òdłożonym
na za dwie niedzele
terminã scygnieniô ratë
jedurné
złoté lëtrë
ò chtërnëch roji mòje snienié
to tëch pôrã ùzorgónëch
na grobòwim plachcu
kamianny pòsowë
- (nie)znóny z miona i nôzwëska

*Za tã wiërtzã autór dobël I plac
w latosym bëtowszcim kònkùrsu „Zómk w pòezji”*

Dragica Reinholz

Jăzëczy

Ptôch abò jôjkò, mësła abò jăzëk
(Co bëło pierszé?)
Spróbùj tak so jăzëka
Nôlezi do nieba
Kara czë bôgactwò?
(Pôzni, co jich Bóg pòmiészôł)
Žëwi rosce i rozwijô cało
Kąsk ùmiérô
Kąsk òblôkô sã w elegancczé, czôrné ruchna
I warô
Kaszëbi wiedzą jak
Casné klédë jăzëk rozsërzają
Pògłãbiwają (prowadzą) jich do lepszegò
I łiskò złotą farwą
I czôrną farwą anielskich pòetów

Rozmiejã piastowac słowa bë nie zabëc
Przôdków
Co jich toczk z głãbi cwiardi zemi
Wënôszô na słuńce
Nieznaczné
Drobné
Krëché
Dlô semienia, chtërne bądze klëc sã
I rosc na płodnym grunice
Tak téz pase spòkójné charno i
Przesztôlcô w žëcé
Chtërnégò pilëje jak wiérny pies
Człowiek
Dlô swójégò lëdu, do swójégò rodu
Kaszëbów w Pòlsce
Kajkawianów w Chòrwacji
I jinsich
Co chcelë piąc sã bez jăzëk
Do Bôga

Gduńsk, 23 czerwińca 2025
Dolmacził: Mateusz Szuba

Ò autórcë:

Dragica Reinholz pòchodzy z Chòrwacji. Ùrodzëta sã w 1955 rokù w Vukanci. Z fachù je labòrantã-diagnostą. Mieszkò w Złatarze. Dokazë i wiërtë twòrzi w sztandardowim jăzëku chòrwacczim, ale téz w kajkawsczim, chtëren wëstãpùje na nordze kraju. Swój pierszi tomiczk, *Na počëtku novog kruga* (kasz. *Na pòczãtkù nowégò kòła*), wëdała w 2021 rokù w Zagrzebiu (wëdowizna CeKaPe). Rok pòzni ùkôzôł sã zbiërk *Držim se za zrak* (kasz. *Trzimóm sã lëftu*, CeKaPe, Zagrzeb,“), a w 2025 rokù tomiczk *Drvena duša* (kasz. *Drzewianô dësza*, Złatar 2025). Ògłôszô jesz swòje tekstë w chòrwacczich lëteracczich czãdnikach. (Wedle biografii w tomiczkù *Drvena duša*, Złatar 2025).

Wiérztë Jánosa Aranyego

János Arany¹ [czëtòj Janosz Oroń] (1817–1882) – jeden z barzi znónëch madzarszczich pòetów XIX s., szkòlny, redaktór, gazétnik, tłómacz. Szerok wësztòtcony, znòt dokazë anticznëch (grecczich i łacyńszczich) i tedëczasnëch niemieczzich, francëszczich a anielszczich ùtwórców. Czãsto wëzwëskiwòł òdniesienia do klasycznëch wãtków i mòtiwów. Òb czas Zymkù Lédów pisòł baro wzniosłé, patrioticznë tekstë, zachãcywajãcë Madzarów do biòtczy ò wòlnotã. Pò ùpòdkù Rewòlucje 1848–1849 r. téma i charakter jegò dokazów sã zmienilë. Zajimòł sã przede wszëtczim twòrzenim wiérztów, a téz epòsów, w jaczich kòrziòł z lédowi tradicje, m.jin. gãbny lédowi pòezje. Jegò nòwòżniëszim dokazã je trzëdzélowi epòs ò Miklosu Toldim – madzarszczim ricerzu z XIV w., heroju wielnëch legendów.

Bòcòn serota²

Serota bòcòn stoji sómny
kòle smùga,
Wzlecòłbë w górã, lecòłbë dalek,
dalek dalek,
Do mòrzów,
Le jegò skrzidła sã pòdcãté.

Błãdzy, stojãcë na jedny szpérze,
Sprzikrzëło mù sã stanie,
Zmieniwò sã, wëmieniwò sã,
Jegò
Ùszłota je w tim,
Jeżlë dostónie sã do bëna, zaczinò sã znòù.

Wtikò nos kòle skrzidła,
Wzéròłbë dalek, le nie widzy!
Sztërë płotë, sztërë wiòldzë scanë;
Joj, cëż z tegò!
Chòc bë chcòł,
Nie je gò widzec bez kamianny mùr.

Jesz bë mógl zdrzec na niebò,
Ni mò na to chãcë:
Wòlné bòcònë tam lecã

¹ Serdeczno dzãkujã jãzëkòznajòrzowi dr. Áronowi Fòdorowi za ùgwësnienië w pòprawnoścë zrozmiëniégò nëch wiérztów.

² Bòcòn, jistno jak w pòlsczi i kaszëbszczi kùlturze, je symbolã narodziëniégò i òdrodzeniégò. W przëtròfkù wiérztë J. Aranyégò òznòczò òdrodzenië madzarszczégò państwa.

Do lepszi òjczëznë;
Le na darmò!
Òstòt tam, pòrzucony.

Ždaje, zdaje, wiedno zdaje,
Jaž jegò ùcãtë skrzydła ùrosca
I wzbijã sã wësok w niebò,
Gdzie stegna
Nie je zamkłò
A plac wòlnotë zmieniwò farwã na mòdrã.

Grańca dostòwò jesénnégò wëzdrzatkù;
Ni ma na ni ptòchów bòcónów,
Je blòs jeden, òn, serota,
Jak nen sòdzewi,
Jaczi nie je wòlny,
Zamkniãti w swòji casny klòtce.

Jesz żorawie sã za plecama,
Òne též jidã, terò chcã:
Nie widzy jich, blòs czëje,
Bò bëlno wié,
Co tam ù górë sã gòdò,
Znaje wanożników.

Ròz czë dwa próbòwòt:
Mòglëbë jegò skrzydła to strzëmac;
Hej, gwësno jegò skrzydła bë mòglë,
Czejbë leno jegò
dłudżé pióra nie bëtë
Tak òkrutno zapëzgloné!

Ptòchù seroto, bòcónie seroto,
Nigdë nie òdroscã cë ne pióra, nie czekòj,
Nigdë wicy, jaž do mrozny zëmë;
Bò nawetka czej mdã zdrowé
I mdã piãkno rosc:
Lëchi lëdze je ùtnã!

(1847)

Želë no žëcé je snienim...

Ūriwk

Želë no žëcé je snienim: dlôcze nie nadchôdô gòdzëna,
Jakô òbùdzy mie do szczestlëwsi jawernotë?
Dlôcze je tëli strasznych, gnãbiacëch sennëch wizjów
Nie wrôcô swiadë, trzôsck, łiskawica?
A czej žëcé je snienim: dlôcze je taczë òtãpiałë?
Wëczerpónë, ùmãczonë, òbòjãtnë, pùstinnë?
Gdzež redota ze smùtkù i redoscë?
Dlôcz cerplëwòsc nie zmieniwô sã w dzejanié?

Nie pòzewôj tegò smiercã, bò to bëtabë też:
Ni ma w ni szczescò spòczinkù;
Ji mãka òbjôwiô sã w kònwùlsjach,
I chòc ni ma nòdzeje, òstôwô zwãpienié.
Czejbë blòs ból bëł chòc žëwi,
Bë më, czëjącë jegò mãkã, mòglë žëc w nym wseczëcym...

(kòle 1849–50)

Òjczëzna artistë

„Òjczëzna artistë je szerok na tim swiece;
Mieszkô na stegnie chwałë,
A wedle drodži kòzdô òlëwnô wietewka,
Wszëtczë laurë dlô niegò roscã”.
Le niech tak mdze, nie przékùjã,
Jegò, jakô gò trzimie, domòcëzna:
Le mòje serce wcyg szepcze,
Že pòeta mò jednã, blòs jednã òjczëznã.

Na domòcëzna zaczinô sã òd cëchégò gbùrstwa
Pargù, do jaczégò jegò pamiãc
Przërzeszëła nôpierszi kùnc nitczy,
Czej stegna sã zaczą pierszi rôz;
Gdze nen prowadnik mëslów
Wrôcô rôz pò rôz bë sã bëlno bawic –
I spòczãł ze skrómną zelonã wietewkã,
Jak gòłãb na Arce, na prastòri żòlnicë.

Tamò òtoczony towarzëszama
Dzecnëch zòbawów;
Tamò przëchôdô do niegò z miodnym słowã

Stôri rodzécél – mòže bëc ju niezëjący;
Kòzdi kąt, kòzdi nórcëk
Tak nalôża, jak je przënãcony,
Chòc terô na zemie starków dôwny Czas
nowim miéwca: rozwólô, bùdëje, gdzie i jak mù sã widzy.

Jaczi spiéwô w tamtim czerënkù, intimną gòdkã
Miodnô strużka matczënégò mléka,
No słowò òdemkło serce i rozëm
Dotkło jegò lëpów, bë spiéwôt;
Na przedswitkù miłotë
Dzeùs zrozmiôt nen jãzëk,
I òdrzekł „Kòchóm ce”
Abò to môté słówkò, jaczé szepnął w òdpòwiescë.

A lud ò òdemkłim sercu, jaczi tam nalôzł,
Je krewny z nim wseczëcama i jãzëkã;
Jegò piesniô rozchòdô sã westrzód lëdu
Redëje sã abò płacze przë miodnëch zwákach;
Tam kòzdô piers je namiklëwô
Na piesniã, jaką spiéwô, –
A niżódna nóta w ni nie zdżinie,
Mùsi bëc gwës, jak redotnô to rozkòsz!

Pòkąd òtaczac gò mdze taczi lud,
Lud, jaczégò serce czëje i lëpë spiéwaja
Piesniã pòetë, – dotãdka dérëje,
Tamò sygò òjczëzna pòetë;
Òd tegò sztërkù sóm je przëbëlcã,
Jegò piesniô je ceplarnianã roscëną,
Nòpiãkniészô pòcha, farwa, jidze w labùdowã:
W szerczim swiece ni mô lëdu ni domòcëznë – blós jedurnã!

Tej, nen lud i òjczëznã
Kòchac mòże niewëpòwiedzóno:
Nie rechùje nòdgròdë, jaką mòże dostac,
Jegò wòttòrz nie pòli sã samòlubnym płomieniã;
I, jakkòlwiek nãdznò, i jakkòlwiek skapò
Nòdgròda i laur:
Òn dlò domòcëznë, z domòcëznã i na domòcëznã żëje, –
spiéwajacë ji redotë i kòmùdë, czëj wnòszò do górë piesnie.

Òn je szczestlëwi, czëj na jegò bùszny lutnie
Mòże spiwac ò dniu chwatë swòji òjczëznë!
Jeżlë ni mô krëwawiający òskardzi na jegò ùszlòtã;
A jegò nòdzeji płótno kòlìbie pòmëslny wiater!

Piesniô, jaką twòrzą jegò pólce,
Nôrodné alleluja,
Ji pòmion sygò dalek pòd niebò –
I wrócy minioné stalata.

Chòc lud słabnie i òjczężna dżinie,
A przinđnota môtczy, nie odpòwiòdò,
Chòc ji piers blòs piesniã żalu rozpòlò:
Równak pòeta domòcznè nie òpùszczò; –
I, czej jakno zemglałi kòłp
Żdaje na swòjã smierc –
Kòłpiégò spiéwù swégò nôrodu,
Òn, kòmùdné, ùmiérające dzeckò lutnie.

(1851)

Pòeticznò recepta

Perła, rosa, lelëja, briża, parmién, łiskawica,
Swit, żłòdz, wicher, kòłp, róza, wała,
Ùwidè, niebò, piekło... czej je wszètczè spartãczisz:
Recepta – a dostóniesz madżarskã pòezjã.

Dodòj, jezlè chcesz, kãsk niebrèkòwno,
Parmién miesądza, jaczégò pòcha grò na skrzèpicach,
Strzébrzné brodè ze strènowòw nòdzeje,
I ùkrãcè bicz płomieniów, czej krople deszczu.

Mèslè ò rozpaczè czej ò pianie snieniów,
Niech słuńce zakrèje cerniejącą noc,
Òcze twòji różè niech mdą stolemnym firmamentã,
Z jaczégò meteór gasy mòrze.

Czej to wszètkò nie sygnie: leżącè na brzèchù
zdrzè spòde łba na dzeùsa, niezbètno;
Dmi przekãсно lèpama w puszczówkã,
Niech Apòllo pòsmarèje twòje loczi...

(1852)

Skaszèbił Adóm Lubòcczi

Zuzana Brzezyńskô

Larwë

Na gãbie ùsmiëwk
taczì na pòkòzk
słòwa mòje pòùkłòdoné jak kloczci,
le bënë – cëchòta.
Tak cãżkò, że jaż bòli.

Lëdze zdrzà
le nie widzà,
bò pròwda je dzes tam...
za gardinà
chtërny nie chcã zjàc.
Bò jak zjimnã,
to mòże bëc za wiele –
swiat sã ùrzasnie,
I zdżinie.

– to le cëniò,
chtërny bòjimë sã barżi
niże jaczégòs natrzastégò łżëlstwa.

Czasã ta gardina dërżi,
le trzimóm sã ji mòcno –
Bò co, jeżlë ta pròwda – to bürzò?

Bürzò, co mòże znikwic wszëtchè,
i pò se òstawic cëchòtã,
głòsniészà niże jòch!?

Tej wòlã larwã –
bezpiecznà, znónà
chòcò zëmna i pùstà,
jak szkło przez chtërne zdrzã na swiat.

Mòże czedës nalézã mòc
cobë larwã zjàc na gwës
le dzysdnia –
wòlã mòłczëc,
zatacëc pròwdã...
nawetka przed samà sobà.

Skaszëbia Wanda Lew-Czedrowskô

Òdj. ©Murat Erhan Okcu

Dark Majkòwsczi Na Jastrowim

Wëjimczy z drëdżégò partu ksążczy *Pòd òkã Jastrë*

1. Swiätka ni mògła spac. Òb wieczór czile gòdzyn przewrócała sã z bòkù na bòk, a reno bùdzył jã nawetka nômniesz trzòsk abò chòcle spiëw ptòchów.

– Jak jò nie bëła Pierszą Służebną, to jem spała jak zabitò. Mãczy mie ta robòta. Móm dosc tëch jastrónkòwëch jiwrow i sztridów ò bële co. Jaż mie sã nie chce wierzc, że jò téz takò bëła. I to czësto niedòwno – gòdała do se głosno, leżącë w łòzkù. – Mùszã wierã jic do stòri Miłi. Je nié do zlëdaniò, ale lékarzi nôlepi na swiece. Czekawé, czë pò ji smiercë Jastra zesle nama kògòs jinszégò? Kò te młòde kapłanczi nijak sã do te nie nadòwają...

Wstała. Pòmësłała, że nôlepi ji zrobi nocnò szpacéra. Chùtkò sã òblokła i wësza bùten. Nie wiedzącë do kùńca, co robi, rëgnãła pòd swiãtnicã. Szła pòd górã w czerënkù rozwidnionégò bùdinkù na czëpie grzëpë. Gwiòzdë pëszno swiécëtë, na skarniach czëła letczy wiatër, ale ni miała w se redotë. Cos nie dòwało ji pòkù, grãdzëto ji pòczëcë, że dzeje sã cos lëchégò. Szła dali i mùjkała sã pò brzëchù, jaczi wërazno przëbòcziwòt, że ju wnetka przinãdze na swiat ji dzeckò. I Óstara.

– Mòże to dlòte tak dzywno sã czëjã? – rzekła cëchò.

Za pòrãdzesãt kroków widzała ju dwiërze do swiãtnicë i dwùch stolemów, jaczi zdrzelë na niã i rozeszlë sã bez słowa, robiącë ji plac i pòchilëlë swòje głowë. Swiätka téz sã ùkłóniła, żebë pòkazac swòje ùwòzanié i zapita:

– Alolilu je bënë?

Òdpòwiedzã bëto czwiñniãcë dwùch wiòldzich

lepów. Wierã miało to znaczc, że je. Wësza. Nigle jesz gò ùdzrzała, ùczëła jegò głos:

– To nié dlòte.

– Co nié dlòte? – zapitała kapłanka.

– Nié dlòte dzywno sã czëjesz – òdrzekł Alolilu, a widzącë, że Swiätka zdrzi na niego niedowiërno dodòt: – Nie czëjesz sã dzywno dlòte, że bãdziesz rodzëc dzeckò, ale dlòte, że za kògùms tesknisz.

– Jò bë miała ju bëc przëniãconò do waszégò czëtaniò w mòjich mëslach, ale rónnak wcyg je mie z tim jakòs. Ni mòżece òprzestac? – rzekła mòcny glosã do wiòlgòsza.

– Ni mògã. Nawetka jak jò bë chcòt, nie rozmiejã – òdpòwiedzòt stolem z ùsmiëwkã.

– Jak jò bë chcòt? To znaczy, że nie chcece? Że wami plażi pòdzëranié mëslów jinëch stwòrzeniów? – òstatné pitanié Swiätka ju wëwrzeszczała.

– Dòj pòkù, Swiãtkò. Miast sã gòrzëc, spròbuj to wëzwëskac dlò se. Ta mòja ùmiejãtnosc mòże cë baro pòmòc – Alolilu jak wiedno bëł baro spòkójny i nie dòt sã wcygnãc w sztrid z Pierszą Służebną.

– Nie wiém, do cze bë sã to mie mògło przëdac. Kò widzã, że czëtòce leno w mòjich mëslach, a do te nie brëkùjã pòmòcë, bò sama je znajã.

– Bò wcyg za mało mie wierzisz i nie chcesz mòji pòmòcë – òdrzekł pòmale stolem.

– A mògã wami wierzc? Òstatné miesãce mają mie nauczónë, że ti, co chcą mie pòmogac, nigdë nie robiã tegò darmòk. Nie znajã waszich mëslów, ale cos mie gòdò, że w przëtròfkù Alolilu je jistno. Chcemë tej jic na taczi dogòdënk. Rzekniece mie prosto, co chcece dobëc dzãka mie, a mòże jò bãdã

barzi dowiernô. Co wë na to? – Swiätka rzekła to przekäsno, kąsk szpòrtowno, ale stolem sã nie ùsmiéchòł. Zdrzòł na niã długò z pòwòzną mùniã, jaż kùreszcze ùrocześnie przerekł:

– Pierszò Służebnò, nõwikszo kapłankò Jastrë, tczëwòrtnò Swiätkò!

Na sztót òprzestòł gadac. Dzëwczã miało chãc na jakąs wëszczergã z tëch pòwòznëch słów wiòlgòsza, ale nico jã zatrzymało. Bëto w głosu Alolilu cos nadzwëkòwégò, czegò jesz kòl negò nie czëła. Stojała tej cëchò i żdała. Pò chwilë stolem zòs przemówił:

– To ùtcëwi bédënk z twòji stronë i dokòz twòji mądroscë, w jaką wcyg za mało wierzã. Wëbachzë mie to. Nie mdã fgòt. Mòsz pròwdã. Wszëtcë – mòże króm Smòrszcza – czegòs òd ce chcã. Pierszò Służebnò mò wiòlgã mòzłëwòtã pòmòc abò stanãc procëm planóm wszëtczich stwòrzeniów, chtërny żëją pòd òkã Jastrë. Dlòte kòzdi widzy w tobie przede wszëtczim swòje wspiarcé abò zòwadã, a nie drëszkã... Jò móm starã widzec i jedno, i drëdzé, bò, sóm nie wiém dlòcze, baro ce lubiã. Ale jem téz prowadnikã żëjącëch stolemów i ni mògã sã czerowac blòs wseczëcym. Jem cë żëczny, ale nõwòzniejszi są dlò mie mòji bracynowie – jakbë kąsk zasromóny Alolilu spùsycł głowã i damił. Swiätka wëzwëskała tã cësã, żebë zapëtac:

– To òznòczò, że jezlë mòje dzejania nie bådą zawadzac stolemóm, dostónã wasze wspiarcé?

– Nié – wiòlgòsz òdrzekł natëchstopach. Wierã spòdzëwòł sã tegò pitaniò. – Òd ciebie chcã i mùszã dostac wicy. Nama ju nie sygnie, że Pierszò Służebnò nie bådze zawadzac. Òna mùszì nama pòmòc... Jinczi swiat nie ùzdzi ju naji rasë.

– Kò wama pòmògò Nòwëzszò Bòdzini. Jastrã nie dô zdżinãc wiòlgòszóm. Doch jesta ji „ùkòchónym lëdã, pierwòsznã rasã, chtërna na wiedno mò mòl kòl serca Dòwajãcy Żëcé” – Swiätka pòwtòrzała słowa, jaczé stojãtë napisóné w ùczbòwnikach dlò jastrónków. Gãba Alolilu ùłożëta sã w ùsmiëwk, ale czej

òdpòwiòdòł, w głosu miòł leno wiòlgã kòmùdã.

– Znajã to zdanië. Kòzde stolemiãtkò rozmieje gò pòwtòrzëc. I wiém, że je pròwdzëwé. Na wiedno przedërchómë w sercu Jastrë, bådzemë żëlë w ji kròjnie wiecznegò szczescò, a lëdze i jiné rasë mdã wspòmìnelë najã wiòlgòsc i głëpòtã. Ale mie to nie sygnie, Swiätkò. Jò chcã wicy... – òstatné zdanië wërzekł baro cëchò, jakbë miòł strach, że chtos mòże jich czëc.

– Co mòże bëc wiksze jak miłota Jastrë i żëcé kòl ni na wieczì? – zapitała.

– Dlò mie i jinëch żëjącëch stolemów nick... Wnetka nick...

– Mòzece mie wëklarowac, co sã tacy w słowie „wnetka”? – Swiätka chciała wiedzec wszëtckò w drobnotach, ale Alolilu leno cãzkò westchnãł i nick nie òdrzekł. Jastrónka tej próbòwa sama wëzgòdnãc. – Czegò felëje stwòrzenióm, jaczi mają miłotã i òchronã Dòwajãcy Żëcé? Bògactwa? Rzãdzeniò swiatã jak przed wiekama? Chceta jistno jak lëdze i kròsniãta sztridowac sã ò zemie, dobëwac w pòbitwach, przelewac krew? – szmërgała pitania bez namiszleniò, ale stolem zdrzòł na niã bez niżòdny reakcji. Òprzestala tej gadac i wezdrzała w dól. Òbzërała swój wiòldzi brzëch, w jaczim nosëła dzeckò swòje i Òstara. I zrozumia...

Zdrzãcë w òczë Alolilu słowaczëta:

– Chceta widzec, jak stolemiãtka przejimają waszã wiédzã, mòc i błogòsławienstwò. Nie brëkùjeta zemi ani wastowaniò nad swiatã, bò Jastrã dówò wama wiele wicy: swòjã bëtnosc, pòceszenië i łaskã. Jednegò rónnak nie dówò wama òd lat latecznëch – ni ma na tim òstrowie ani wierã na całim swiece mòtëch stolemów. Nie widza jem nawetka nigdë stoleczci... To wama grãdzy. Jastrónka nie skùnczëta pitanim. To bëto scwierzenië... Alolilu nick nie rzekł, leno zdrzòł w dól. Mògło to znaczcë, że sã zgòdzò abò czësto jinak, ale Swiätka czëła, że trafila gò w to wiòldzë serce. Dała mù kąsk damic, jaż zòs przerekła.

– Żelë móm prôwdã, to w ti sprawie nie jem wama w sztãdze pòmòc.

– Mòsz i ni mòsz – òdpòwiedzòł stolem.

– Tak to mòzemë so kòrbic do rena – jastrónka rzekła to cwiardim głosã, ale z ùsmiëwkã na gãbie.

– Mòsz prôwdã co do dzecy, a ni mòsz w sprawie pòmòcë.

– Në tej jem baro czekawò, co nibë móm zrobic? Nizòdna lëdzkò białka nie ùrodzy stolema. Kròsniã tim barzi. Klabaterniczka? Wierã nie... – dzëwczã głosno wëpòwiòdało swòje mëslë.

– Nie zdrë na to tak prosto. Jastra rozmieje rozrzeszac problemë swòjima stegnama. Żelë bãdze chcała, to nalëze òrt dzejaniò.

– A dlòcze nie chce? Jes z nią w bëlny łączbie. Gwës to wiész.

– Nie wiém, Swiãtkò. Wszëtczé stolemë mòdlą sã do ni ò pòmòc, ale wcyg bez skùtkù.

– I mëslisz, że mòja mòdlëtna to zmienì? – kãsk zadzëwòwónò jastrónka zapitała.

– Mòże to bëc ten nòwòznieszi kam wrzucony w mòrze ji miłoserdzò, ale sòm w to nie wierzã. Mëszlã... czëjã, że za najã mòdlëtnã mùsi jic òfiara. Rozmiejesz, Swiãtkò?

– Nié. Przedë wszëtczim wcyg nie wiém, jak jò bë miała wama pòmòc – dzëwczã rzekło to pòwòżno, ale za sztòt za głosno zasmiało i dodało wiesòło: – Wierã nie chceta mie zabic jakno òfiarã dlò Bòdzinie? To bë sã mògło ji nie widzec.

Alolilu mało czedë bët szpòrtowny, a òb czas gòdczi ò stolemiãtkach spòwòzniòł jesz barzi jak wiedno, tej pò słowach Swiãtczi skrzëwił leno mùniã i damiã. Dzëwczëcu zdòwało sã, że je skrëszony i nie chcała gò dżëzi mączëc. Rzekła tedë cëchò:

– Dzãka za tã kòrbiònkã. Pòmëszlã ò twòjim bédënkù.

I szła nazòd do se.

2. Swiãtka bëła coròz barzi nerwës. Czëła, że miała zrobic cos wòznëgò, ale przez ból głowë i niewëspanied ni mògła trzëzwò mëslec.

A jesz òd niedòwna doszło to przëgrzeszonë rzëganié. Jastrònczi próbòwałë nie wchadac ji w drogã, bò zaczã bëc dlò nich òstrò i dostòwała na nie gòrz za kòzda, nawet nòmniészã przësprawã. Dzysò szkalowãła òd rena na dwie nowë kapłanczi, bò miast sã ùczëc, sedałë całima dniami w ògardze i klaprowałë. Kãsk ta szkalinga ji dała ùbëtkù, co jã zdzëwiło.

– Robiã sã takò lëchò, że wadzenié na jinsich mie pòmògò? Do Smãtka! – zaklãła i zarò pòłożëta so rãkã na lëpë. – Wierã Pierszò Służëbnò bë ni miała tak gadac, ale móm dosc tegò bólu i krãceniò w brzëchù.

Sadła na stòtku i òpùscëła głowã. Zachlëchała. Nie wiedzała so radë. Czëła sã sòmno i ùmãczonò. Òbrëszczy ji grãdzëłë. Wcyg ji sã zdòwało, że mùsi jesz cos pòwiedzëc, dzes jic, cos napisac. A nògòrszò bëła swiãda, że to sã nigdë nie skùnczi. Kò Pierszã Służëbnã òstòwało sã dosmiertno. Sedała dosc dlugò... Kùreszce wstała, òcarta fize i rzekła cëchò:

– Prësroné.

Wësza bùten i szcerowãła sã na Swiãtã Górzã Jastrë. Òb drogã na sztòt stanãła, wezdrzała w niebò i pòwiedzã cwiardo:

– Bòdzini, mùszimë pògadac.

Szła dali, coròz chùdzy. Minãła stolemów, wesza do swiãtnicë i szcerowãła sã pòd wòltòrz. Stanãła przed òbrazã Jastrë. Wedle liturgicznëgò prawa bë miała klëknãc, ale chcała pòkazac swòj gòrz i niezgòdã na przëmùszenié ji do bëcëgò kapłankã, a òsoblëwie Pierszã Służëbnã. Ju nie płakała, głos miała mòcny i wëpòwiedzã wëravno wszëtczé swòje zale, jacé miała do bòdzini. Prawiła czile gòdzyn... Ò dzecny biédze, ò teskniãczce za starszima, drëchama i Óstarã, ò jiwrach w rządzenim, ò prawie do swòjégò zëcò, chtërne òstało ji zabroné bez pitaniò ò zgòdã. Z kòzdim zdaniem Swiãtka czëła sã lepi i dostòwała wicy kraftu. Jastrã damiã, ale doch nie bëła stolemkã abò Bòrowã Cotkã, żebë prosto czëc ji głos. Miała nòdzejã, że Dòwajãcò Żëcë òdpòwié

ji na swój ôrt – jaczim znakã abò z pòmòcã jinszégò stwòrzeniò.

Czej Pierszò Służebnò skùnczëła tã dzywnã mòdlëtwã, òdwrócëła sã i ùdzrzała Alolilu, chtëren stojòt czile métrów za nią.

– Nie rozmiejesz, że w taczych chwilach brëkùjã sómnotë – warknãła do stolema.

– Rozmiejã – òdrzekł kãsk zasromóny. – Jem dopiërze wszedł, nick jem nie czuł – zaczął sã ùsprawiedlëwiac.

– To i tak ni mô znaczeniò. Kò wëczëtòsz wszëtkò w mòjich mëslach – pòwiedzãła bez gòrzu. Czëła sã tak spòkójno, że nawet tak cos ni mògło ji zrobic nerwës. Alolilu nie próbòwòł sã tłomaczëc. Zapitòł leno pòkórno:

– Prosëta jes Jastrã w mòji sprawie?

– Nié – terò Swiãtka sã zasromała. – Ni mògã mëslëc ò niczim òkróm swòji słabòscë – przëznała i zarò dodała: – Biòj stąd na sztót. Wspòmniã Jastrze ò stolemiãtkach.

Alolilu sã ùsmiëchnął:

– Dzãka. Nie zabãdzë téz zapëtac ò Lãpã Wiecznégò Widu. Niech bòdzini pòdpòwië, jak scygnãc jã nazòd. Czëjã, że jak wrócy na Jastrowië, to Pierszò Służebnò dostónie wiele mòcë. Kò to artefakt namieniony dlò lëdzy.

„Lãpa!” Pòmëslała Swiãtka i jaż za złapała za głowã. Kò Smòrszcz ji rzekł, że mô prosëc Jastrã ò ji pòwrót. Sama téz to czëła, ale jakòs ji to ùceklò. Nie zdrzącë na to, czë Alolilu ju wëszedł, òdwrócëła sã w stronã òbrazu i – tim razã na kòlanach – zaczęła mòdlëtwã.

3. Ten zwãk Swiãtka pamiãtała bëlno. Jakbë òrzãła, ale głosniësz, mòcniësz... To mùszòł bëc grif. W pierszi chwilë pòmëslała, że to przëlecòł Smòrszcz, ale czej òdeckła do kùńca, doszła do te, że to nie je mòzłëwé. Kò ji domòk bët terò dalek na mòrzim i wespòł z Ranorã szukelë rozrzeszeniò wëzgòdczi dżinący magii.

– Grif przëlecòł tu sóm? Czekawé skądka – rzekła do se. Wstała z łòzka i pònëkała na

pòdwòrzé. Nie òblokła ruchnów, co słëchałë Pierszi Służebny, ale ju òd dówna sã za tim nie czerowała. Szëptë jastrónków, chtërne widzałë w tim jaczë òdewstaństwo òd wiecznëch prów Bòdzinie, nie robiłë na ni ju niżòdnégò wrazeniò. Tim barzi, że ten, chto wëmëslil ritualny òbleczënk, nie pòmëslòł ò białkach, co mają rodzëc za miesąc. Jak òna sã miała wcësnãc w te casné sëknie z wësztëtima merkama Jastrë i zaklãcama, co miałë òdnëkac ùroczi? A chto nibë miòł ji co zadac na tim òstrowie? Dzëwczãta, chtërne tu służëlë, ni miałë dosc mòcë, a stolemë bë sã na to nie dałë.

– W rzëcë môm te stòré prawa – gòdała do se jidãcë za òrzłowim wrzeszczeniem. – Czej mie Jastrã wëbrała, to mô mie takã, jakã jò jem. Jak cos nie pasëje, to niech mie zmieni na jinszã – smiëjãcë sã ze swòjich słów wëszała bütën. Ùdzrzała czilenòsce jastrónków, a nad nima wiòldzégò grifa. Równak kòl niegò bëło cos, co zrobito na ni jesz wikszë wrazenië. Tak pò pròwdze chtos, a nié cos. Macłòw. Prëdnik królewscich wëdowiedników, człowiek, chtëren chcòł jã zabic, chtëren nôprzód cãzkò zrenil, a kùreszce doprowadzył do smiercë ji ùkòchónégò Óstara... To bë ju sygło, żebë Swiãtka òmglała abò ùceklã, abò zaczął krzicac. Kò bëło jesz co wicy. Cos dzywniëszégò i barzi ùrzasnégò. Nen chłop zdżinął w pòbitwie na Lasowim Półòstrowie. Tak gòdëlë wszëtcë, co ji òpòwiòdelë ò tim wëdarzenim. Co tej tu robi? Kògum je? Dëchã? Ùkòzkã, jakò mô ùprzikrzëc ji zëcë? Zrobito sã ji słabò, ale równak strzimała. Pòdeszła krodzy i – mie nick, tobie nick – rzekła głosã, jacji drëzòł le përnã:

– Niech cë swiëcy jastrzib, a ce bronu Jastrã. Jesce to wë, Macławie, czë to jaczë czarë?

– Òna wszëtkò widzy, òna wszëtkò czëje, nigdë nie je ji cëzy naji ból. Witòjce, Pierszò Służebnò – òdpòwiedzòł chłop.

– Skòrno òdpòwiòdòce na pòchwòlenië Bòdzinie, to wierã nie jesce Macłòw. Kò òn bët wëklãti òd Jastrë. Në i nie zëje, a to dosc

wiôlgò przeszkòda w kòntaktach z jinszima – nawetka w nôbarzi drãdzich chwilach Swiãtka rozmiała bëc przekãsnò. Wedle Smòrszcza to dokòz, że je pròwdzëwã Kaszëbkã.

– A równak to jò – òdrzekł pòmale i pòwòznò dzywny gòsc.

– „Jò” téz jem „jò”, a równak nie jem Macławã – pòwiedzała Smãtka filozoficzno.

– A jò jem Macłòw. I jem wëklãti òd Jastrë za zabicé stolema. I bët jò wnet ùmarłi, ale żëjã – ùczëła w òdpòwiedzë. Tësãc mësłów przeszło ji zarò przez głowã, ale wiedzała, że terò nie je czas na rozmiszlanie. Zapitała:

– Za czym jesce tu przëjachelë? Nie wiéce, że w tim placu nikt ni mòze na was zgarac? Nie pamiãtòce, jak jesce mie delë w paje swòjich wëdowiedników, jak jesce zamãczëlë na smierc pòprzëdnã Pierszã Służëbnã, a na kùnc zabilë mòjégò mùlka, òjca mòjégò dzecka? – zaczãła dosc spòkójnym głosã, ale pòzni gòdała coròz glosni, a slédné słowa ju wëwrzeszczała. Jastrónczi òdeszłë òd ni na czile kroków, ale wcyg stojałë dosc krótkò, żebë òbzerac to niecodniowé widzawiszczë. A Macłòw nijak sã nie zadzëwòwòł tã òdpòwiedzã. Stojòł cwiardo i òdrzekł pòmale i cëchò:

– Wiém to wszëtkò. I mòce pròwdã. Në, mòze òkróm jedny sprawë. Jò nie zabił Pierszi Służëbny i tak pò pròwdze to nie je dlò was dobré wiadło, bò òna żëje i mò chãc wrócëc na Jastrowié i wiele tu pòzmienic.

Jastrónczi pòd wrazeniem tëch słów wcygnãłë lëft do płëców, co dało smiészny zwãk, ale Swiãtce nijak nie bëło do smiëchù:

– Jak to żëje? Kò më òdprawilë ji pògrzëb...

– rzekła zadzëwionò.

– Z tegò, co wiém, na tim òstrowie bët téz zrëchtowóny pògrzëb taczi jedny Swiãtci, a równak z nią terò gòdóm.

Jastrónczi – jakbë twòrzëlë òsoblëwi chùr towarzãcy wëstãpòwi solistów – jãknãłë, co zòs zabrzëmiało smiészno. Tim razã Swiãtka to doczëła i ùsmiëwk sã pòjawił na ji gãbie.

Òdwrócëła sã i wezdrzała na jich gãbë. Bëtë czerwioné i fùl napiãcò. Òdezwa sã do nich:

– A cëz wa tak stãkòta? Wiém, że to je czekawé, ale chcëmë równak kãsk trzëmac pòwòdзи. Dòjta żgrzëc grifòwi i zrëchtujta bëlny frisztëk na pòwitanié gòsca. Przepitómë gò kãsk pòzni – pòtemu wezdrzała w òczë Macława i pòwiedza:

– Dali wami nie wierzã i nie wiém, kògùm jesce i za czym wë tu przëlecelë. Mëszlã równak, że grif bë nie zlëdòł na swòjim chrzebce bële kògò, tej ròczã bënë...

Macłòw sã skłònił. Chcòł rzeknãc Swiãtce, że wszëtkò wëklarëje ji Bòrowò Cotka, jakò przesëtò wiadło przez tegò òsoblëwégò zwierzã, ale pòmëslòł, że lepi nôprzòd zjesc i pòzdac, jaż białce minie pierszi gòrz i zadzëwòwanié. Zrobił tej krok w czerënkù dwiërzów do gòscynnë zalë, ale tej pòczuł wiòldzi ból i wëlecòł w lëft jak kam cësniony w gòrã. Spòdł czilenòsce kroków dali. Na szczescé na tròwã, a nié na kamë, jaczima bëło wëflastrowóné pòdwòrzë. Na sztót stracył swiãdã, dze je i co sã dzeje. Czej òdeckł, ùczuł grëbi głos, w jaczim bët sóm gòrz.

– Të wëklãti òd Jastrë mòrdarzu! Nie wiém, jaczé czarë przënëkałë ce z kròjnë smiercë do naju, ale lepi bë bëło dlò ce òstac ze Smãtkã i jinyrna demònama!

Në jo... stolemë. Jich Macłòw bòjòł sã nôbarzi i wëzdrzało na to, że miòł w tim pròwdã. Nie bët w sztãdze nick òdrzeknãc, bò jesz bët kãsk ògłëszony, a do te wiedzòł, że wiòlgòsza nie dô sã przekònac. Mógł le sã mòdlëc ò letkã smierc. Na jegò szczescé w tim placu rzãdzëła Swiãtka, chtërna chcała nôprzòd z nim pògadac i przerzekła glosno: – Alolilu! Òstawice gò! To mój gòsc i jò rozsãdzã, co z nim zrobic.

Stolem wrzasnãł jak wsecłi pies, wezdrzòł z groznã mùniã na Pierszã Służëbnã, ale sã òbdòł.

Mateusz Szuba

Òswiôdczënë

Niedługò pò wòjnie, na pòlach pòd Chòczewã, òsmënòscelatnò Kaža zbiérała bùlwë. Nachilała sã niskò do zemi, a pòtemù wrzucała brédné gnuzë do kòsza. Czej nen sã wëfùlowòł, pòdnòszëła gò i z wësòdzkã zanòszëła do wòza. Z drédzégò kùńca wsëpòwał tëfle ji òjc.

W jednym szterku, grzebiącë rãkama w kale, zòczëła, jak do tatka pòdchòdò młodi chłop i rozmòwiò. Znała jegò blòs z widzeniò. Wiedzała, że mò na jimiã Jòzk. Niedòwno przëbëł z familiã zeza Bùga, spòd Baranowicz. Bëto czëc ù nich nen smiészny zaspiew. Kùreszce, kòzdi tuwò gòdòł jinaczi. Wszëtcë przëjachelë z daleczich kròjnow. Chòcbë Kaža, z nènką, òjcã i bracyną przë-wiozłë całi swój dobëtk długą dargą spòd Kelc. Snòzi bët nen Jòzk w sëmie...

Chłopi gòdelë chwilã, a pòtemù òbaji rëszëłë w starnã dzëwczëca. Z daleka widzelë ji gòtë jikra, pòbrëdzone błotã.

Kaža pòdniosła sã. Jòzek wezdrzòł w ji zmòkłą, czerwioną twòrz. Ùsmiëwòł sã. Jeden zãb miòł złómóny.

– Jidze robòta, co? – zapitòł.

– A jidze, jidze. A wë co? Ju jesta skùńczëlë?

– Nié. Òjc pòjachòł z wòzã. Żebë lë zdąził przed deszczã.

Rozmòwiëlë krótkò ò pògòdze, a pòtemù Jòzk rzeknął:

– Òbrotnò jes, Kažu.

– Jak Bóg dòł.

– Mòże më bë sã òżeniłë?

Dzëwczã zasmiało sã. Czòrną òd błota rãką òcartò nos, charcząc i czapiąc zazòloną gąbkã. Przëzdrzała sã na knòpa i òdpòwiedzała:

– Czemu nié. Blòs co òjc na to?

– Córa, më jesme ju to wszëtkò z Jòzkã òbgòdelë – rzeknął òjc Kažë. – Pòjedzeta pò niedzielë do Lãbòrga załatwic sprawë

w ùrządze. A pòtemù, jak bãdziesz chcała – zdënk.

Jak pòwiedzòł, tak pòjachelë. Pòprzédnym razã bëta w miesce przed dwùma tidzenia. Rëgnãlë tedë przedac warzëwa na rënkù i kùpic nòrzãdza, ruchna a téz gãsë. Ùdało sã jima nabëc dorodną pòrkã. A Kaža kùpia so nowé chùstci.

Terò stojała z òjcã i żdała przed wiòldzim, zestawionym z trzech skrzydłòw bùdinkã starostwa. Bëta òblokò w kòszlã i dłuzi kléd, chtëren wcyg skùbała. Chòc na pòlu nie rzekła nick, òd czile dniów mësłała nad bédënkã Jòzka. Z jedny starnë, co jima szkòdzëło. Fùl terò stojało pùstëch domów pò Miemcach, nalezlë bë tej so jaczis nòrt i zemiã. Nie bëtabë na ùtrzymanim starszich, a i tak bë mùszała pòdzëlëc sã z trzema bracynama, chtërny wicy mielë do gòdaniò. Równak co, jezlë òn pił abò – jesz gòrzi – bił? Kaža pamiãtała, jak jesz przed wòjnã jich sãsòd, spòkójny, chòc mòcny Jãczmiér, pò pijòkù w biòtce ùbił Florczaka. I, co sã lëdze dzëwòwelë, nie trafił za to na szëbnicã. Nie wiadomò tej, czë i w Jòzkù cos sã nie òbudzy.

Kùreszce przëszedł. Miòł na sobie czëstą biòtą kòszlã, westkã, cãzczi wełniany wãps i kapelus. Kòl niegò, pòdobno òblokòł, szedł jegò òjc.

Jòzk stanął naprocëm dzëwczëca. Òbrocył sã, żebë gò bëto widzec z kòzdi starnë. Pòtemù przedefilowòł przed Kažã, nòprzòd z prawa do lewa, a pòzni z lewa do prawa. Panna mògła zòczëc nòdrobniészã drobnotã jegò dëchtownégò ruchna, a téz zdrowi i prosti chòd.

– I co rzekniesz, Kažu – zapitòł knòp.

Dzëwczã pòmësłało: „A co tam, lepi nie mdze”. Pòdsmiëchnãła sã i òdpowiedzała:

– Bëlno, Jòzek, chcemë sã żenic!

Weszlë razã do starostwa. I za trzë miesãce znòwù. Ze zdënkù i gòdów òstòł jima blòs jeden òdjimk. Jòzk ùsmiëwòł sã, ale ùdało jemù sã ùkrëc złómóny zãb. Stojelë tam ze starszima młodi pòrë. Zarò kòl zajmający nòwicy placu chùdi jałowicë.

Justina Pranszke

Wek zgòdë

Kasza mô starszégò brata i chòc baro go kòchò, wiele razy je na niego mòcno rozgòrzonò. Knòp do złoscë zabiéròt ji ùlédóné pùpë, niszczył ji malënczi i pòdbiéròt słodczé. Pòdsmiéwòt sã téz, czedë bawiła sã w kùchniã abò w balbiérã, a czej grele w kòrtë, òszukiwòt tak, że Kasza wiedno przegriwa. Pò pròwdze wcyg ji dokùczòt i nijak nie słëchòt starszych. Temù téz Kasza wiele razy płaka przez psotë swòjégò bracyne. Czãsto równak biwało tak, że dosc dobrze sã dogadiwelë. Kò midzë dzòtkama zdòrzają sã rozmajité sztridë, chtërne mijają tak flot, jak chùtkò przëszlë. Përnã jinaczi je, czedë zwadë pò-jòwiają sã midzë dozdrzeniałima, a tëch kòl Kaszë doma je òstatno coròz wicy...

Kasza ze swòjim bratã nôwicy czasu spãdzywa z mëmã. Jich tatc wcyg zajãti bël robòtã – w chëczach biwòt blòs w niedzele. To bël wiedno dzëń, w chtërnym całã familiã rézowelë pò Kaszëbach. Jezdzëlë na gòscënë abò zwidzywelë cekawë mòle. W kòzdzã niedzielã chòdzëlë téz do kòscoła, a na pòłnië jezdzielë do starków. Òstatno równak jich niedzele wëzdrzałë czësto jinaczi. Nie biwelë ju tak czãsto ù starków, coròz mni zazérelë téz do kòscoła i skùńczëlë sã jich wanodzi pò swiece. W niedzielã wszëtcë sedzelë doma. Mëmka rëchtowa wcyg cos w kùchni, a tatc przezéròt internet w mòbilce, bratk gròt na kòmpùtrze, a Kasza... Kasza zamika sã w swòji jizbie i wiele rozmisla... Starszi ze sobã mało gòdiwelë, ale to mòże nie bëło wcale taczë lëché, bò wiele gòrzi je, czedë na se szkalëjã. Dzëwczãtkò baro tegò nie lëdò. Nijak nie rozmieje, dlòcze starszi sã gòrzã. Òni doch mają wiele lepi jak dzecë. Majã dëtczi i mògã so wszëtkò kùpic, ò nic nie darwają sã pëtac – robiã, co chcã!

Czemù tej sã klòcã? Wiedno doch bëło dobrze.... Co sã stało? Czë mëmã zepsa tace jakãs zabòwkã z garażu? Abò tatc dokùczòt mëmie, czej ta malowa nokce? Mòże téz tatc schòwòt mëmie ji taszkã? Czë tata nie kòchò ju mëmë?! A mòże to przez Kaszã sã klòcã?! Co jezlë tatc nie kòchò téz Kaszë?! Do ni doch téz coròz mni sã òdzëwò... Tëch pitaniów bëło coròz wicy... a dzëwczã bëło coròz barzi nieszczãstlëwë. Dzywnë, bò téz miała dëcht wszëtkò – to co chca, dostòwa, kòzdzë ji rojenie sã spełniwało. Òstatno dosta nowé pùzzle i piòrnik, a równak wcyg czegòs ji felowało... Terò chcała, zëbë doma bëta zgòda. Bez ni nick nie dòwało ji redotë. Le skądkaż wyc tã zgòdã? Kasza pòmësła, że wszëtkò, co je brëkòwné, starszi kùpiwają w krómie. Kò tej zgòda téz doch tam mdze. Le zëbë cos kùpic, nót je miec dëtczi, a czãsto nawetka wiele dëtków. „Zgòda na gwës je drogò” – pòmësła. Dzëwczãtkò przëbòczëto so, że w skarbònce mô pòrã dëtków. Wzã jã do rãczy i nëka do bracyne. Wësëpa piëndze na biòrkò i spita:

– Karól, to je wiele pieniãdzy?

– Mòsz prawie sto zlotëch... – òdrzekł pò niedłudzim namëslenim

– A to je wiele?

– Kò to je jeden zelony dëtk.

– Aha – rzekła ùredowónò i flot schòwa dëtczi nazòt do skarbònczi. Dzëwczã nie rozmiało jesz liczëc, ale wiedza, że dëtczi mają rozmajité farwë: brunã, różewã, mòdrã, a nôlepsze są: zelonò i złotò. „Na përnã zgòdë ju sygnie. Le përnã to je kùli?” Mëmã kùpiwa liter mlëka, kilo bùlew, sztëk sëra, brót chleba... a wiele mô bëc ti zgòdë? Kasza wëmësła, że kùpi ji całi wek, a tej równo òbdzeli midzë starszima.

Drëdzégò dnia, czej tata szedł do robòtë, a mëma szëkòwa Karólka do szkòłë, Kasza pò cëchù wëlazła bùten i szła do składu. Kò Kasza wié, że bë ni miała bez zgòdë starszych nigdze wëlazac, ale na szczescé króm mò bliskò chëczy – jednã bùda dali. Kasza tej flot przënëka do składu, wësëpa skarbónkã i rzekła:

- Pòproszã za wszëtškò zgòdë. Całi wek!
- Czegò? – przedòwòczka przëdzrza sã dzëkò na dzëwczã.
- Zgòdë – pewno òdpòwiedzãto dzeckò.
- Mòji starszi brëkùją zgòdë, tej mùszã jã kùpic.
- Rozmiejã, ale wiész... nié wszëtškò dò sã kùpic...
- Ale Karól gòdòł, że móm zelonégò dëtka.
- Chòc bë tëch zelonëch bëta całò tasza, nié dò sã kùpic zgòdë, miłotë, drëszbë. Sã na swiece rzeczë, chtërny kòzdi człowiek nosy w sobie i òd człowieka blòs zalezì, czë bãdze je dówòł drëdzëmù.

Dzëwczãtkò sã rozplãkało i wënëkało ze składu. Wrócëto dodóm i nikòmù nick nié rzekło, legło na lózkò, schòwało sã pòd deką i plãkało. Wtìm uczëło głos.

– Nie jiscë sã...

Kasza pòdniòsła głòwã i ùdzrza dzywnã pòstacjã, chtërna kòl ni stojała.

– Nie bój so, jem dëch Lubiczka.

– Dëch!?! – zawrzeszcza wërzasłò.

– Jo, ale spòkòjno, jem dëchã miłoscë, pòmògã cë pògòdzëc starszych.

– ...ale jich nié dò sã pògòdzëc, nié dò sã kùpic zgòdë, nick nié dò sã zrobic!

– To pròwda. Zgòdë nié dò sã kùpic w składze, ale mòzëmë wiele zrobic, żebë ta zgòda przëszła do naju sama. Prëde wszëtczim mùszisz pamiãtac, że sztridë zdòrzają sã w kòzdi familie. To je czësto normalné i nié je nikògò winã. Tak jak dzòtcki sã midzë sobã kłóca, tak dozdrzeniałi tész – kòchają sã, a równak sã wadzã. Nieròz, czedë sztridë dërëją baro długò, to znak, że w chëczach zawitòł jaczis Smãtk Gòrzëcél. To je taczì zli dëch, chtërën ceszi sã, czedë lëdze sã do se

niedobri, czedë sã nieszczãstlëwi. Òd czile lat nëkóm gò pò całëch Kaszëbach, ale za nick nié chce sã stąd wëniesc. Ni mòże ùsedzec w jednym placu, wcyg krãzi òd chëczy do chëczy. Czãsto zazérò tész w te same mòle. Jeżlë chcesz, mòzesz mie pòmòc. Żëczlëwi ùsmiëwk i słowa „przëpròszóm i wëbòczóm” mògå wiele pòprawic. Dëch Gòrzëcél tedë rëchli òdchòdò. Leno nieròz trzeba wicy czasu...

Nicht z nas nié ledò gromówczy, ale deszcze bëłë, sã i bãdã. Przëchòdają i òdchòdają, ale sã baro pòtrzebny zemi. Tak je tész ze sztridama midzë lëdzama. A czë do Twójégò dodomù tész zazérò Dëch Gòrzëcél? Weka zgòdë nié kùpisz, ale mòzesz gò samémù zrëchtowac. Namaluj laurczi, serca, wcësnì je do weka i pòdaruj temù, kògò kòchòsz, bë przënëkac Gòrzëcela. Nie jiscë sã, òn nié lëdò sedzec za długò na jednym placu. Wnet pùdze prëcz. Pamiãtòj tész, że dobré słowò i ùsmiëwk sã lékarstwã na wiele chòrosców i jiwrów tegò swiata.

Ni mògã sã dożdac

Nachôdôt zymk. Pòmalkù ptôszci przëlatiwałë z ceptëch krajów a trôwa zaczãła sã przebijac przez zmiarzã donëchczôs zemiã. Anulka cesza sã, bô na zymkù mô swój gebùrstag, a zarô pò nim przëchôdô lato i latné ferie. W tim rokù jesz barzi jak wiedno ni mòze sã tegò dożdac. Pò wakacjach pùdze pierszi rôz do szkòtë! Nie mdze ju malinczim dzëwczãtkã z przëszkòlô, leno ùczenkã I klasë, a to brzëmi doch tak dozdrzeniale.

Tim razã zymk nie bët tak farwny i cepti jak łoni. To równak nie przëszkòdzało Anulce. Przëszkòdzało ji równak czekanié. Dnie baro sã dłużëlë, a wszëtkò przez to, że ni mògła doczekac sã swòji sòdmi roczëznë. Starszi òbiecelë ji, że pòjadã w nen dzëń na wiòldzi jigrowi plac. Bãdze mògła rôczëc swòjich nôlepszych drëchów. Bãdã lodë i szkòlòdowò torta. Ròczbë mô ju dôwno zrëchtowónë i dôwno téz chcała je rozdac w przëszkòlim, leno mëma dërch gòdò:

– Jesz nié terò, to jesz je czas. Mùszisz kãsk pòzdac.

Pòzdac. To słowò nôbarzi nerwòwało Anulkã. Wiele mòzna żdac... Żebë tak dało sã przërëchlëc nen czas. A mòze tak przëstawić zédzer? Niééé... to nick nie dô... A mòze ji zaczarowónò rôzdzka sprawi, że gebùrstag nadéńdze rëchli? Niééé... òna je wierã zëpsëtò, bô jesz nick Anulce nie wëczarowa. A mòze... mòze... Anulka wcyg rozmiszla nad rozmajitima spòsobama. Jednégo dnia, czëj słunuszkò zaczãło w kùncu mòcni przëgrzewac, Anulka wëlazła bùten. Wkòt ji chëczi bëto wiele snòzëgò placu. Pòla, łãczy, a nawetka las. Ji starszi pilë kawã w ògrodze, czëj Anulka zapita:

– Skòrno je ju w kùncu cepli, to znaczy, że terò mdze gebùrstag?

– Anulkò, gebùrstag mdze za dwie niedziele, to jesz je fùl czasu. Mùszisz jesz përnã pòzdac.

Terò dzëwczãtkò pò pròwdze sã rozgòrzëło. Chto to widzòł tak długò żdac? W swòji złoscë pòbiegła w starnã lasu. Pò drodze szkalowa, płaka, łóma wszëtczé wietewczy i depta kwiòtczi, a na kùncu z całi mòcë kòpnã we wiòldzi kam, jaczi stojòł na grańcë lasu. Wtim za kamieniã ùczëła cenczi głos:

– Mòze jò cë pòmògã?

Anulka letkò sã przepłosza i ze strachã przëzdrza za kam. Na zemi w gãstwinie trówë stojòł malinczi knòpiczk z czerwòną mùcã na głowie i we wësocich malinczych skòrzniach. Jegò wiòldzë mòdrë òczka ùsmiëchałë sã ceptò w starnã dzëwczãtkã.

– A chto të jes?- ze strachã zapita Anulka.

– Jem Kròsniã Dërożdac. Pòmògóm lëdzóm, chtërny tak jak të ni mògã sã czegòs dożdac.

– Mie sã nie dô pòmòc. Ùrodzëné móm za dwie niedziele. Mùszã PÒZDAC! – znerwòwónò òdrzekła.

– Jo, jo, ale są rozmajité mëtłë, żebë to żdanié nie bëto taczë drãdzë. Cerplëwòta je wiòlgã wòrtnotã, a lzi je bëc cerplëwim, czedë głowa zajãtò je jinyma mëslama.

– Nick nie rozmiejã – òdrzekło dzëwczãtkò.

Kròsniã wëjãło ze swòji taszë złoti zëgark.

– Òdmierzã terò jednã minutã, to je baro mało. Przez ten czas sadni so na nen kam i nick nie rób, le zdòj na ùrodzëné.

Dzëwczãtkò sedzało i znudzoné czekało, jaz minie na długò minuta. Dërowała napròwdã baro długò. Òb ten czas w głowie rojila so na zmianã złosc i niecerplëwòtã.

– A terò wzeròj, na tamtim kwiòtkù sedzy mòtilk, spróbuj gò złapac. Òdmierzã jesz rôz jednã minutã.

Farwny mòtilk wzlecòł w lëft, a Anulka próbòwa gò dogònic. Ta jigra nawetka baro ji so ùwidza i chca nëkac dali, ale Dërożdac zawòtòł:

– Kùńc! Czas minãł. Pòj nazòd! Minuta sedzeniò czë bieганиò bëła dłëgszò?

Anulka zaczyna rozmiôc, co Dëroźdac chcôł ji przekazac. Ten sôm czas wëdôwô sã ò wiele krótszi i chùdzy mijô, czej sã czims zajimómë...

– Jeżlë czekôsz na gebùrstag, nie mëslë ò nim, le zajmi sã czims jinym, a jô przërëchlã czas. Bãdzë cerplëwô!

To rzekł i źdżinął, a Anulka wrôca do chëczë. Wzã krëdczi i kôrtczzi papieru i zaczą cé-chòwac. I tak ju kòzdëgò dnia zajima sã czims jinym. W kùńcu nadszedł wëpraglì dzér! Na jigrowim placu bëłë rozmajité zybówczi, pùrgówczi, scanë do wspinaniô i turë na délach, trampolinë i dodómczzi na drzewiëcach. Razã z róczonyma drëchama Anulka biega òd jedny stronë do drëdzi, sama nie wiedzącë, òd czegò zacząc. Nôlepi chca bëc wszãdze narôz. A to prawie lubi zlé krôsniã Lenoflot... tim razã przebiwôł prawie na tim jigrowim placu. Jedno jegò zerknienië i BAM! Nieszczescë gòtowé. Anulka przez

tã swòjã niecerplëwòta spadła z trapów. Lenoflot zacérôł rãce z redoscë. Lubi, czedë lëdze sã spieszą...

– Bòli! Bòli! Mòcno bòli! Wrzeszcza Anulka i trzima sã za nogã.

Òkôzało sã, że mò złómóny gnôt w nodze. Terôzka mùsza jachac flot do bòlëcë.

– Në, Anulkò, mòsz cãzczë złómanië nodzi. Trzeba cë załòzëc gips. Bãdziesz mùsza przez wnetka dwa miesãce leżec w łózkù.

– Co? Leżec? Tëli czasu?

Anulka czëta sã baro nieszczãstlëwò. Mia tëli ùdbów na nadchòdzãcë wakacje. Òb czas nich chca sã téz bëlno przërëchtowac do pierszi klasë, a terò... Terôzka mùszi leżec i źdac! Czej tak leża i rozpôcza, cos pãkło ò rutã w òknie i pò sztòce stojôł przë ni Dëroźdac.

– Witôj. Pamiãtôsz mie? Nie jiscë sã! W žëcym czãsto dzeje sã jinaczi jak më bë chcelë. Nawetka dozdrzeniałi majã wiele niezjisconëch ùdbów. Pamiãtôj równak, że nick nie dërëje wieczno. Czas biegò dërch do przòdkù, a razã z nim ùcëkajã dobrë i lëchë chwile. Zajmi głowã jinyma mëslama i...

Wtim wlażła do jizbë doktórka, a Dëroźdac schòwôł sã dzes za òkno. Anulka ju nigdë wicy gò nie spòtka, ale ju wiedno pamiãta ò jegò radze. Òb czas léczeniô nodzi nie czeka, le zajima sã malowanim, czëtanim, òbzëranim bòjków, spanim, spiëwanim, lepienim z plastelinë a przedë wszëtczim... gòdanim. Nen drãdzi czas nie bëł wcale nògòrszi. Nigdë rëchli ni mia tëli gòscy. Dërch chtos jã òdwiëdzôł i rozpòwiôdôł z nią ò rozmajitéch sprawach – nôbarzi dżadk. Òn wiedno wiele gòdò, a Anulka lubi stëchac jegò òpòwiesców... są taczë smiësznë.

Kòzdi człowiek mò swòjë ùdbë i rojenja. Na wszëtkò trzeba równak pòzdac, a w tim żdanim na ùpraglë rzeczë zajãc sã czims jinym. Lenoflot baro ceszi sã, czej chtos je niecerplëwi i baro sã spieszi. Rozmieje tedë mòcno spsocëc. A czë do Ce téz czasã zazérô?

Aleksandra Majkòwskò

Kaszëbsczé szmaczci

Pòwiôstczì dlô dzecy

Spiący rincerz z Czelnà

Lubita sã bawic w rincerzów i królewionczì? Mie to sã baro widzy. Wëcynóm razã z drëszkama kòronë z papieru, prze-zeblô-kómë sã w farwné sëknie. Tej-sej jem téz rincerką i razã z drëchama zmieniwómë dłudżé knëple w miecze, a naje kòła w chùtczé jak wiater kònie. Przedstawta so terô, że przenôszôta sã w czasie, do daleczì ùsłotë. Je 1613 rok. Nosyta metalowã zbrojã, zwónã czasã pò kaszëbskù piersnikã. Kòzdi z waju mô téz bëlnégò kònia. Jistno jak jô. Mój je baro òdwôżny i sã zwie Strzëła.

Czëjeta? Waje kònie prawie hiczą, jakbë chcałë waju róczëc do wskòczeniô na jich chrzëbtë i rëgniãcò prosto przed se. Nie zabãdzta téz wzyc ze sobã swòjich mieczów, bò nie je wiedzec, jaczi zleczińcowie tacã sã za zòkrãtã.

Jô, na mòjim kòniu, dojachała jem do jedny wioszci. Kòl drodzì jô pòtkala jaczégòs hańdlarza, chtëren szedł w stronã klòsztoru kartuzów. Jem so przëbòczëła, że mùszã zawiezć wôżny lëst do Caspra Überfelta, chtëren je miéwca Kòleczkòwa.

– Wëbòczce, jak sã zwie ta wies, do jaczi jem prawie dojachała? I jaczé wezwanié mô kòscót, jaczi stoi tam, na gòrze? – jô zapitała kùpca.

– To Czelnò. A kòscót mô wezwanié sw. Marii Magdalénë. Mòże chesz kùpic òde mie czile ceptëch kòzëchów? Jidze òstrô zëma! A taczé kòzëchë drãgò je kùpic w òkòlim – prawit kùpc.

– Nié. Bóg zapłac – jem rzekła i rëgnãła prosto w czerënkù kòscoła.

„W swiãtnicë w Czelnie jô bë miała pòtkac jaczégòs człowëka, chtëren pòmòże mie nalezc Caspra Überfelta, miéwca tëch zemiów” – jô pòmësłała.

Jem miała pròwdã. W prezbitërium, przed wòłtòrzã, stojòł probòszcz. Dorazu mie ùzdrzòł.

– Niech bãdże pòchwòlony Jezës Christus! Jô bë chcała pògadac z wastã Überfelta. Mùszã dac mù wôżny lëst! Wiéce, gdzie gò mògã nalezc?

– Na wieczy wieków. Amen. Jes sã spòzniła. Casper Überfelt ùmarł latos òb zymk. Mòzesz sã leno pòmòdlëc za jegò dësżã.

Probòszcz zaprowadzył mie do placu, gdzie wasta Casper òstòł pòchòwóny, to je do kriptë w czeleńszcim kòscele.

Zrobiło mie sã smùtno. Jô ùklëkła tej przed epitafium i òdmówiła mòdlëtwã.

Nie òddała jem Casprowi Überfeltowi wôżnégò lëstu. Bëło mie zòł.

Wròcającë dodóm jô mësłała ò jegò grobny place. Bëła nadzwëkòwò. Nigdë jem taczi nie widzała. Nie je to zwëkò plata, ale rzezba „spiacégò rincerza”. Dòwny miéwca Kòleczkòwa wëzdrzi na ni, jakbë spòkójno spòł. Jakbë Casper Überfelt ùmãczony pòzoził sã, gòwã òpiarł ò lewã rãkã, a prawã nogã zdżął w kòlanie. Nawetka je widzec, jak spiacë òddichò przez òtemkłą gãbã.

Hmm... mëszlã, że ten spik ni mòże bëc głãbòczì. Kò wasta Überfelt je òblokłi w pancërz. Na nogach mô metalowé bótë, pòd remieniã lezi chełmica, a w rãce trzimie

miecz. Zdówô sã bëc w pòszëkù do pòbitwë. Wëdzrzi tak, jakbë zarô miôt sã zbùdzëc, wstac, dwignąc miecz i rëgnąc do biôtczci. Mòże pò pròwdze sã czedës zbùdzy?

Chcemë terò òstawić najégò rizerca z Czelnã, copnąc sã ò sto lat i òdwiedzëc Wawel w Krakòwie. Tam w 1533 r. bëła pòswiãconô nowô kaplëca, jakô miała bëc grobowcã dlô familie króla Zygmunta I Stòrëgò. W ni italszi żłobiòrz Bartolommeo Berecci zaprojektowôł i wëkùmôł w marmùrze nôgròbk króla z nogama ùłożonyma tak, jakbë spòt baro gñbòczim spikã. Wiele bògatëch i wòznëch lëdzy w Pòlsce miało so òbsztëlowoné w XVI wiekù taczé prawie nôgròbczi. Robilë je żłobiarze, chtërny przëjéżdzelë z Italie. Ten czas na pòlskich zemiach je zwóny renesansã. A terò przedstawa so, że Casper Überfelt òdwiedzyl w jaczis sprawie zómk na Wawelu. Mòże téz – jistno jak jô – miôt dac królowi wòzny lëst? Wszedł do katedrë i stanął przed rzezbama spiącëch królów Zygmunta

I i Zygmunta II Aùgùsta. Zdrzãcë na mòcnëch i biôtkarskich panowników, chtërny nawetka pò smiercë òblokli sã w zbroje z chełmicã pòd nogama, pòmëslôł, że òn téz bë chcôł miec takã grobnã platã i òstac na wiedno dzyrsczim rizercã.

Bezpieczny gard

Wkół Lãbòrga je ùmòcniony mùr (zwóny téz pò kaszëbskù „gòrczowim mùrã”), zbùdowóny z mòcny gòticczci cëgłë w 1363 r. Krzëżacczi wójt Dietrich von Loupheim rządzdy w tim czasie miastã „cwiardã rãkã”. Jegò rizerce wiedno sã w pòszëkù do biôtczci. Lãbòrg je baro wòrtnym gardã i Krzëżacczi Zòkón ni mòże gò stracëc. Czejbë wòjska slëpszczëgò ksãca Bògùstawa V chcałë gò dobëc, rizerce bë mùszelë òbronic zómk, kòscół i mieszkãnców. Zbùdowoné òstatë téz òbronné wieże. W nich sã mòle do pilowaniò (rozezdrzawné wieże) i do òbronë. Rizerce dzëń w dzëń trenérëjã i szkòlã swòje ùmie-

jãtnoscã. Mieszkañcã mògã sã czãc bezpieczeni. Kùpcã baro rôd przãjãdzãjã do Lãbòrga. Miasto baro chùtkò sã rozwijò. Je ju piãa, młin, spikrz, rãnk. Lãdze sã tuwò robòcy i pòmòcny. Mògã òdpòczãc w karczmiã i pòtkãc wiele wòznãch lãdzy: kòwòla, zãlarza, mùlarza, bietnika, co robi becuzzi, dzerbarza, jaczi zajimò sã skòrama. Kòdzi z nich òpòwiòdò czekawã historie. W slãdnym czãsu wiele sã gòdò ò nieudònym atakù na jich miasto!

– Móm czëtã, że to niã pòmòrczi kszãta, a Pòlòszã chcã wzac zemie krzãzòkòw – zacãt kòwòl Jónk.

– Atakòwelã wnet tidzã temù, a jesz mòze nalezc strãle w nãji fòse – dodòt zãlòrz Andrãj, chtãren prawie piã pszãniczã pitkù.

– Mã bã wnet stracãlã miasto. Ùdãto sã je òbronic dzãka òdwòdze jednãgò ricerza. Jò bã z nim rôd wãpiã sklònkã piwa i pòwinszowòt dzyrkòscã! – rzekł kòwòl.

– A co taczãgò nadzwãkòwãgò zrobì ten krãjamny bòhatãra? – zapitòt czekawi kùpc, chtãren przãjachòt do Lãbòrga hañdlowãc fùtrama i skòrama.

– Nidrãsznã wòjska zaatakòwalã òb noc. Nãji ricerze nie spòdzãwelã sã tegò. Wikszòc z nich tak pò pròwdze spała! Chùtkò równãk wstòjelã, czãdã ùczãlã gwizd strãlów, co lecałã w jich stronã. Niejednã gòdãjã, że òbùdzył jich „Òn”, krãjamny ricerz – prawie kòwòl.

– Cãganisz, Janie! Ten ricerz to Jakùb. Nòlepszi fãkòwnik westrzòd krzãzòkòw. Przãjachòt z Malbòrga, zebã szkòlãc jinsich. Chòdzył prawie pò mùrach i dozdrzòt jidãcãch nieprzãjòcelów. Jakùb mò bãlny zdrok i je chùtczi jak fìskawica. Pònãkòt do pierzi wiezã, wbiegł na nòwãszã rówiznã i zacãt strzelãc. Nòprzòd z fãkù, a pòzni z kùszã. To òn je najim herojã. Jem gwã! – pòwiedzòt piekòrz Mark.

– To nie bãt ricerz. Wszãtcã spelã! To bãta... białka! Jò jã widzãta! Nie strãlała z òbronnã wiezã. Nie stojãta tãz na mùrach. Wlãzãta na wiezã kòscoła – do gòdczi dotãczãta białka karcz mòrza.

– Ha ha ha! Białka? Jak bã miała weñc na wiezã kòscoła? W białczãnãch ruchnãch? To szpòrtã – wãszczãrzòt sã kòwòl Jan.

– To nie są szpòrtë. Jô miała jã widzóné. Më prawie wënèkëlë z karczmë młodégò młénarza. Miesądz bét wiòldzi jak bania. Jô wezdrzała w górã i jem widzała, że strzële jaz gò zakrètë. Zdrok jem przeniosała na kòscót i zaczała sã mòdlëc ze strachù. Tedë jô jã dozdrza. Miała dłudzé rozwióne włosë i mańtel z kapùzã. Wierã sã mòdlëła przed Nòswiãtšim Sakramentã i z Bòzã mòcã abò pòmòcã aniołòw wbiegła na górã wieżë. Ùzdrzała atakòwników, a późni strzëłała z łãkù i niczegò sã nie bòjała. Na taczi òrt dobëła nad Pòlòchama!

– Ricerz, łãkòwnik i òdwòznò białka. Taczich mómë òbróńców. Ale chcemë so rzeknãc, że jakbë nié mùrë i wieże, to drãgò bë bëto òbronic naje miasto! – skùńcił gòdkã zélòrz Andrzej.

Na Gòchach

Witòj! Jô jem Paùlëna. Móm 11 lat. Ròd spiéwóm, czëtóm ksążczy, kòchóm mòtë pùjczy, ale nôbarzi w swiece widzy mie sã pòznòwanié nowëch mòłów.

– Klasowé wanodzi? – baro je lubiã!

– Wëjazdë za miasto ze starszima? – to je cos dlò mie!

– Piechné rézë pò lasowëch stegnach? – ni mògã sã doczekac!

Ju w trzeci klase ju so ùdbała, że jak bãdã dozdrzeniałò, to òstónã prowadnikã i pilotã wanogów.

Chcã pòkazëwac jinszim, jaczi naji swiat je czekawi i bëlny. Jô pòznała ju wiele nadzwëkòwëch mòłów i przeżëła czile czekawëch przigòdów. Ò jedny z ni chcã wama dzysò òpòwiedzec! Łoni mòji starszi ùdbelë so, że pòczãtk latowëch feriów spãdzymë nad kaszëbsczima jezorama. Më pòjachelë całã familiã (mòji starszi, jô i mój młodszi bracyna Krësztòf) na Gòchë. Terò wierã mëslita nad tim, co to są Gòchë? Ju wama gòdóm! To regiòn na Kaszëbach, jaczi je w gminie Lëpińce, w bëtowsczim pòwiece. Na tëch terenach je wiele lasów i jezór. Zemie są tam

baro piòszczëté, ale nie felëje łãków i pòłów. Na Gòchach gbùrzë czãsto mieszkajã na tak pòzwónëch pùstkach. Stòwiajã chcëce krótkò swòjich zemiów, ale dalek òd wikszich wsów. W taczim prawie gòspòdarstwie më spãdzëlë całi tidzëń. Jesmë mieszkëlë bliskò lasa. Më ni mielë internetu ani telewizje! Pò ògardze chòdzëlë kùrë i skòkałë trusë. Na sprawùnczi, do nòblëzszégò krómù, më mùszëlë jezdzcë pólnyma drogama wnet 10 kilométrów.

– Całi tidzëń bez internetu? I të jes nie òglëpiała? – mòzeta zapëtac. Je wiedzec, że nié! Jô miała wiele zajãców i nie sygło mie nawetka czasu, żebë òtemknãc swòjã lubòtnã ksążkã. Przeżëła jem téz jednã magicznã przigòda. Terò wama ò ni òpòwiém...

W dodómku na Gòchach jô nalazła mapã òkòlégò. Jem jã przesztudërowała i trzecégò dnia ùrlopù jô namówiła starszich na piechnã wanogã. Najim célã bét dzejajãcy jesz stòri młin w Hamer Młinie, zwònym w òkòlim prosto Hamrã. Bez problemu jesmë tam doszlë, zbiërajãcë òb drogã pészne jagòdë. Òkòma młëna plënałã rzëka. Më sedlë na ji brzegù, żebë òdetchnãc. Kartã jô pòłożëła na tròwie. Czedë jesmë chcelë wracac dodóm, jô òdkrëta, że karta zdzinãta!

– To gwës Krësztòf sã niã bawił, a późni jã zgùbił! – jô zaczała òbwiniac bracyną.

– To nié jò! – bronil sã Krësztòfk.

– I co terò? Jak wrócymë dodóm? Ni mómë kartë ani telefonów z nawigacjã – rzekł kãsk wërzasłi tatk.

– Jô wama pòmògã – jesmë ùczëlë cëchi i pisklëwi głòs. Nògle stanãł przed nama mòti knòp. Wëzdrzòł kãsk jak... Pinokio. Pòwiedzòł, że sã zwie Chòjnowi Mòrcën. Wëttòmaczil, że mieszkò tu òd wiele lat. Miòł czedës tatk, chtëren gò wërzezbil, ale terò je ju sóm i pòmògò lëdzóm w pile, jakò je terò w Hamer Młinie. Rzekł téz nama, że najã kartã ùkradłë kròsniãta. Kòzòł nama nalezc w lese Bòrowã Cotkã, chtërna pòradzy, jak mòzemë wińc z tegò lasa. Më ze zdzëwieniò ni mòglë równak rëgnãc z mòla...

– Mòłi, drzewiany i na dodòwk gòdający knòp? Co to za szpòrtè? Ale to nie bëtë szpòrtè.

Bòrową Cotkã jesmè nalezlè zarò pò wéńdzenim do lasa. Zaprowadzèła naju do drzewianégò kòscoła w Bòrzèszkach (na Gòchach gòdò sã: Bòrzèszkach).

Òb drogã szedł z nama Chòjnowi Mòrcèn. Mè bëtë ùmãczony i kãsk wérszãłi. Słũnce mòcno grzało, ale stédzył naju lubczy wiater.

– To Szëmich. Ùkòzka, jakò sprowòdzò taczi bëłny wiaterk. Wierã Bòrowò Cotka pòprosèła gò, żebè nama dòł pèrznã oddichnieniò – wëtłómacził drzewiany knòp.

– Zarò jem sã pòczèła lepi i barzi redotno. Jò zaczãła nawetka rwac kwiatè z pòła, jaczè bëło kòl drodżi.

– Mie dotèkòj tèch kwiatów. W pòlu mòże sã tacèc Żètnò Baba. Je baro niebezpiecznym stròszkã – rzekł mie Mòrcèn.

W ti chwilè tatk dozdrzòł, że cos sã rëszo w zèce. Wérszãłi mè zaczãlè ùcekac. Jesmè biegalè długò i zatrzymelè sã dopiérze w Bòrzèszkach. Zarò jesmè weszłè do tamecznegò drzewianégò kòscoła pw. sw. Mòrcèna. Bënë jesmè sã ùspòkòjilè i zaczãlè pòdzèwiac wèstrojenié. Tatk bët òczarzony architekturã i swiãtanicè. Dozdrzòł parłãczenia balków zwóné „jaskùlczim ògónã”. Mëmka

òbzèrała rzezbionã ambónã. Dała bòczeniè na to, że je nad nią baldach, a na nim herbè tuwòtészych rodów. Na szczescè jò miała przè sobiè fòtograficzny aparat i zrobiła czilè òdjimków. Terò mòzèmè zbadèrowac, do kògò òne nòlèżã.

Jò z Krësztòfkã pòdzèwiała jiné rzezbè. Nòbarzi widzała sã nama pieta. Je to rzezbã, jakò przedstòwiò Matkã Bòskã trzymającã na kòlanach ùmarłégò Jezèsa. Ta z kòscoła w Bòrzèszkach je òsoblèwò. Marija pòdnòszò rãce do górè, do Bòga. Je to znak mòdlètwè. A Jezès je taczi malińczy jak dzecãtkò.

W ksążkach pietè wèzdrzã czèsto jinaczi. Sã kòmùdné i je widzec na nich wiele cèrpieniò. Tuwò Matka Bòskò zdòwò sã spòkòjno, a mòże nawetka pèrznã sã ùsmièchò.

Òbzèrajacè bënë kòscoła mè zabèlè ò najim strachù i ò kaszèbszczich stròszkach. Chòjnowégò Mòrcèna tész ju nie bëło. Gwèsno wèszedł krèjamkò i wrócył do swòjégò lasa. Pòzni jesmè mèslelè, czè naja przigòda pò pròwdze sã wèdarzèła. Jò próbòwała rozrzeszcè tã wèzgòdkã òbzèrajacè òdjimczì. Na jednym z nich jem dozdrzała czerwònã czòpkã i mòtã rãczkã, jakò trzimie mòjã kartã! Terò wiém ju na gwès, że Kaszèbè sã magicznè i je w nich wiele krèjamnotów.

Jak rok w rok, we Wielim bêt w zélnikù Turniér Gadëszów. Òbsădzëcelama bëlë: Grégór Schramka (przędnik), Bòżena Ùgòwskò, Felicjô Bòska-Bòrzëszkòwskò i Tadeùsz Lipszci. Dobiwcama òstelë:

– w kat. *miona J. Brzezyńszcégò*:

1. Aleksandra Fierek; 2. Paulëna Kùjawskò; 3. Mirela Stiwe; wëprzędnienia: Hana Lipskò, Laùra Brzezyńskò, Karolëna Albrecht

– w kat. *miona J. Bruszcégò*:

1. Stanisłòw Gòstomczik; 2. Mònika Mòkwa; 3. Kristina Kamińskò

– w kat. *miona Wicka Rogalë*:

1. Stefaniô Bùda; 2. Grażëna Cisek; 3. Wiktoriô Róg; wëprzędnienia: Kazmiera Băbenk (pòl. Bębenek)

– w kat. *miona H. Derdowsczégò*:

1. Aleksandra Dzăcelskò-Jasnoch; 2. Òlga Kùklińskò; 3. Danuta Miszczëk.

Nòdgradã Grand Prix dostała Andżelika Kamińskò.

Najim czëtińcóm bédëjemë dwa nòdgradzoné tekstë.

Aleksandra Dzăcelskò-Jasnoch

Ò starkach

Westrzód nòleżników naszich rodzëznów wiedno swój wòzny plac mają starkòwie. Je to wiòldzë szczescë, czej mómë abò mielë jesmë leżnosc jich pòznac. To òni są tima nòstarszima, z nòwiăkszym doswiòdczenim, to pròwdzëwi gadëszë, co baro chătno òpòwiòdają – òsoblëwie swòjim òtrokóm – historie z czasów młòdoscë. Jem gwës, że wiele z nas pamiătò ne wszëtczë òpòwiòstczi swòjich starków – jak to bëto za cesarza „Wilusia”, jak sã żëto przed wòjną, a jak to bëto, czej Niemcë weszlë, jak bëto za kòmùnë... Czasama je tak, że mómë ju dosc tegò słëchaniò, bò wëdòwò sã, że wcyg je gòdoné ò tim samim. A jak mëmka abò tatk rzeklë „nié”, to bëto wiedzec, że nót je jic do starków, bò òni sã zgòdzą. To starkòwie rozmieją, że nen jeden bómk przed pòtnim jesz nikòmù nie zaskòdzy, a takò szokòlòda

zjadłò pòt gòdzënë przed spikã téż jesz do smiercë zarò nie doprowadzy. Mòże czasama sã jesz wëdawac, że takò starka je jak pròwdzëwi dealer – rozmiejë włożëc dëtczi do rãczy tak, że nicht nick nie widzy i nicht nick nie wié. To je takò krëjamnota midzë òtrokã a starką. I tak tej dzysò chcã wama kàsk òpòwiedzec ò starkach i mëszlã, że bădzeta sã mòglë ze mną zgòdzëc abò przëbòczita so, jak to pò pròwdze ù was bëto.

Baro czăsto starkòwie mają jiwër ze słëchã, pròwda? I tak bëto téż ze starką Aną zez Brus. Tidzëń przed Gòdama mòłi Antosz mòdlił sã głòsno doma:

– Panie Bòże, dójce mie pòd dankã nowë kloczki, kòto i kòmpùtrową grã!

– Dzeckò, za czim tak wrzeszczisz, kò Pón Bóg głëchi nie je! – òdzëwò sã starka z drëdżi jizbë.

– Pón Bóg nié, ale starka jo!

Òkróm slèchù jesz jiwer je z pamiãcą. I tak starka Mariczka wësłała swòjégò chłopa do krómù:

– Pùdziesz kùpic leno jeden chléb. Zapamiãtòsz czè zapisac?

– Zapamiãtóm – gòdò stark.

Za gòdzënë wrócył dodóm z tutką kawë.

– Nie gòda jò, zebë zapisac? Gdzie môsz mlékò do kawë?

Nama sã wëdówò, że starszi lëdze to wiedno są mądrzësi, bò ju mają swòje zëcowé doswiòdczenié i swòjim przikładã mają pòkazac młodszy pòkòlenióm, co je dobré. Równak nié wiedno tak je, jak w przëtròfkù starka Stanisława z Chòniców, chtëren szedł do spòwiedzë.

– Proszã ksãdza, jò òb czas wòjnë ùkriwòł jem jednégò Żida u se doma...

– Ale doch to nie je grzéch.

– Nè jo, le jò òd niegò za kòzdi dzérn chcòł 100 zlotëch.

– To nie bëtë letczé czasë, jidze zrozumiec.

– Nè jo, ale mùszã mù w kùncu pòwiedzec, że wòjna sã skùnczëła?

I tak sã òkazywò, że ti starszi jesz swiãti nie są! Rozmieją pò swòjémù, jak starka Zosza, chtërna pòdeszła do szandarë na rësny ùlëcë:

– Synkù, pòmòdziesz mie przeńc na drëgą stronã”

– Ale jo, niech sã leno zapòli zelony wid.

– Eee tam, na zielonym to jò so ju pòradzã...

Tak to je, że ti starszi swój „łep” mają. Do szkòłë jazdë przësedł jeden stark z Wielégò, bë sã zapisac na kùrs prowadzeniò àuto-bùsów.

– Nie je to ju kàsk za pózno? – zwątpił instruktór.

– Jak to? Kò mie doktór gòdòł, że w mòjim wiekù to ju leno jezdzëc àutobùsã!

Ò starkach mòże gadac wiele. Mòże sã wiele smiòc, le téz mòże i kàsk zaptakac. Gwësno wikszosc z nas mòże ju leno jich wspòminac. I jò téz. Ni mòm ju zëjącëch starków, le mia jem to szczescé, że znała

jem wszëtzcich i ze wszëtzcima parłãczą mie wspòminczì, ze wszëtzcima mòm pòspòlné òdjimczì. A latos ùmarła mòja starka. Nòstarszò w rodzëznië. Bëła 96 lat stòrò. Razã z niã cos ju òdeszło na wiedno. Òdeszło pòkòlenié, co jesz pamiãtało przedwòjnowi cząd. Ju terò nìcht wiãcy nie òpòwie mie ò nëch apartnëch midzëwòjnowëch latach. Jak òna gòda, to wnetka sã czëło dëcha nëch czasów. Z ji òpòwiòstkama òzëwałë ne stòré czòrno-biòłé òdjimczì i wëzłobioné na tòflë nògròbków nòzwëska przòdków stałë sã pròwdzëwim wspòminã, a nié leno nòdpisã z datama. Czej òpòwiòdała ò cządze swòji młodoscë, tej wëdòwało sã, że òna jesz tim zëje. Że nick nie wëblékòwało w ji pamiãcë, chòc ju zabòczëła, że frisztëk mò zjadłë. Czej gòda, tej wëdòwało sã, że ti lëdze, co są ùmarli z 50 abò 100 lat, to wcyg zëjã. Wiednò gòda ò swòjich młodëch latach, co òstałë naznaczone przez zamòrdowanié ji òjca przez nazystów, zabranie bracyków do Wehrmachtu abò pòdpisanié przez ji mëmkã volkslistë – kò bez tegò mòtë dzëwczã razã z mëmã bë trafiło do òbòzu... Te cãzczë wòjnowé wspòminczì nigdë sã nie zatarië w ji pamiãcë. To nòczãscy bëtë wëbòrë midzë zëcym a smiercã. I dzysò, czej tak gòsno sã gòdò w Pòlsce ò jednym gduńszcim wëstòwkù, to mészlã tak – letkò je òceniwac z niwiznë „internetowëch historików”, a nìcht nama nie mdze gòdòł, jakò je nasza kaszëbskò-pòmòrskò historiò, bò to më jã nòlepi znómë z przëzëców starków. I nìcht ni ma prawa òceniwac jich wëbòrów, bò jak jem rzekła – to bëtë wëbòrë midzë zëcym a smiercã.

I mòja starka latos òdeszła. Nè jo, kò czas kòzdégò sã zakùnczi, a nasze zëcë je jak swiëczka, chtërna w jednym sztòcëkù sã wëpòli. Kòzdi z nas znajë wiërtã ksãdza Twardowsczëgò, gdzie tak prosto i mądro je zapisóné: „spieszëmë sã kòchac lëdzy, tak chùtkò òdchòdajã”, „nie bãdze gwës, że czas mòsz, bò pewnosc niepewnò”,

„kòchómë wcyg za mało i dërch za późno”.
I dzysô mie je żôł, że nerwòwało mie ji
zazéranié z òkna, a terô tak baro bëm chca,
żebë za ti gardinë zazérała jesz rôz i żebë jô
chòc rôz mògła ji pòcziwac, czej òdjeżdżiwóm
aùtã. Kò to òna mie trzymała do chrztu, to
òna ùczëła mie spiewac spiéwczë ze swòji
młòdoscë – jesz dzysô pamiãtóm melodiã
„Przeminãło z wiatrã, wszëtkò sã skùńczëło”
abò „Chrizantemë cëdné szczerozłoté”...
A terô wzéróm na ji snôżé òdjimczë, trzimóm
w rãkach jak relikwiã ji nótë na pianino abò
zakładóm piãkné pierscenié, jaczé baro lubiła
i jaczé mie pò ni òstałë.

Mòja starka ùmarła latos. Pòjednónô z Bògã,
bò leno to na kùńcu sã rechùje. Mògła jem ji
zaspiewac i zagrãc na pògrzebie, bò na gwës
czëła i na gwës bë chcała. I dzysô téż to zrobiã
– zaspiewóm i zagróm. Wierzã, że melodiò
pùdze gdzes tam w górã i że òna – mòja
starka – jã ùczëje, bò chòc ni ma ji westrzód
żëwëch to je westrzód żëjącëch.

Chrizantemë cëdné szczerozłoté
Na wëstòwkù czekałë co dzëń

I sèlatë w przestrzén swã teskniãczkã
Òd pòrénkù jaz pò wieczórny smrok
I przëszedł chtos tak smùtno zamësłony
Co w òczach miòł kriształë strzëbrnëch łzów
I w jesénny pòrénk zapłakóny
Chrizantemów czekaniò nadszedł kùńc
Chrizantemë złocësté
W kriształowim wazonie
Stojã tu na klawirze
Kòjącë smùtk a żôł
Pòprzez łzë strzëbrnodòcznë
Do nich wëcygóm dłonie
Szepczãcë jedno zdanié
– Dlòcze tã òdszedł w dól?
Nick mie dzysô nie ceszi
Czej ju skùńczil sã spik
Chtëż me serce ùlëczy
I òtrze z òczów łzë?
Chrizantemë złocësté
Ùsmiechnijta sã do mie
Mòże westrzód wspominków
Zadżinie żôł.

